

ISSN 2287-030X

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓

Vol.8 No.1 January - June 2020

Chanthaburi

Nakhonsithammarat

Lat Krabang

Nakhonrathchasima

Chiangmai

Nakhonphanom

National Library

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓

Vol. 8 No. 1 January – June 2020

ISSN 2287-030x

วัตถุประสงค์

๑. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และศิลปวัฒนธรรม
๒. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
๓. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความเพื่อตีพิมพ์

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ประกอบไปด้วย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ บทความวิจัยหรือบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ ซึ่งต้องเป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และทุกบทความที่ได้รับการพิมพ์จะได้รับกรกัณฑ์กรรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๒ ฉบับ (เดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม)

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ
กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ
ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ และ โทรสาร ๐ - ๒๖๒๘ - ๕๑๙๒
E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com

ทุกบทความได้รับการรับรองแบบ Double – blind peer review
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย ๒ คนต่อบทความ

ที่ปรึกษา

นายประทีป เพ็งตะโก
อธิบดีกรมศิลปากร
นายพนมบุตร จันทรโชติ
รองอธิบดีกรมศิลปากร
นางสาวกนกอร ศักดาเดช
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

นางสาวกนกอร ศักดาเดช
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ
นายบุญเตือน ศรีวรพจน์
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอักษรศาสตร์
อาจารย์ ดร.วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

นางสุภาณี สุขอาบใจ
นางสาวบุบผา ชูชาติ
นางสาวเพ็ญพักตร์ จุ่งพิพัฒน์
นางสาวนัสสุดา ดิษยบุตร
นางโสภี เสงสุตผล
นางสาวลินดา พิขสี
นางสาวปริศนา ตุ่มชัยพร

ศิลปกรรม นายชโย ทองลือ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและ
ราชกิจจานุเบกษา สี่แยกช้างอิ
ถ.สามเสน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติฉบับนี้ เป็นฉบับที่เข้าสู่ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ เนื้อหาของบทความ ยังคงมุ่งเน้นในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร สิ่งพิมพ์ และศิลปวัฒนธรรม บทความในฉบับนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๔ เรื่อง ประกอบด้วย ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ การจัดการห้องสมุดลูกผสม ปัญหาการอ่านในสังคมไทย : บริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชนผ่าน Google Classroom

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านทุกท่าน และขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ได้ติดตามและให้ความสนใจวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติมาโดยตลอด หากท่านใดสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ สามารถส่งบทความผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติที่ www.tcithaijo.org/index.php/nlt หรือที่ E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com หรือสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๒๖๒๘-๕๑๙๒

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

๑

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑

- ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ
Preedee Pluemsamrangit
- สุภัทราภรณ์ กุลภา
Supattraphorn Kullapa

๒๓

การจัดการห้องสมุดลูกผสม

- พิมพ์ราไพ เปรมสมิทธิ์
Pimrumpai Premsmiit

๓๕

ปัญหาการอ่านในสังคมไทย : บริบททางสังคม
และวัฒนธรรม

- พงศ์ศักดิ์ สังขวิญญู
Pongsak Sungkapinyo

๔๙

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ
ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาสารสนเทศสำหรับ
เยาวชนผ่าน Google Classroom

- ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง
Thanyalak Jaitiang

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ Skills for the 21st century Librarians

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ^๑
Preedee Pluemsamrangit
สุภัทราภรณ์ กุลภา
Supattraphorn Kullapa

บทคัดย่อ

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ความรู้และทักษะในอดีตที่บรรณารักษ์ได้เรียนรู้และฝึกฝนมาอาจต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสังคมในแต่ละยุคสมัย แม้ว่าปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานวิชาชีพของบรรณารักษ์ของไทยกำหนดไว้ชัดเจนแต่บรรณารักษ์ก็จำเป็นต้องมีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในแต่ละศตวรรษซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจะทำให้บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่ยังคงสำคัญอยู่เสมอสำหรับผู้ให้บริการทุกคนและผู้จ้างงานทุกองค์กร

คำสำคัญ: ทักษะ บรรณารักษ์ ศตวรรษที่ ๒๑

Abstract

Librarians are a fast-changing profession in which knowledge and skills in the past that have been learned and practiced may need to be adjusted to fit the society in each era. Although the librarians' standards have not clearly defined in Thailand yet, librarians need to have the skills that need to work each century, which is constantly changing. Therefore library profession that is always important for all users and employers of all organizations.

Keywords: Skills, Librarian, 21st Century

^๑ บรรณารักษ์ โรงเรียนเสนาธิการ กรมแพทย์ทหารบก อีเมล preedee.pluemsamrangit@gmail.com
Librarian, Army Medical Field Service School Library, Royal Thai Army Medical Department
บรรณารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรมแพทย์ทหารบก อีเมล: supattraphorn.kul@pmk.ac.th
Librarian, Phramongkutklao Hospital, Royal Thai Army Medical Department

บทนำ

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต่อการพัฒนานิสัยการอ่านและนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยทุกช่วงวัยในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนั้นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จึงควรมีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามเป้าหมายของวิชาชีพ อย่างไรก็ตามมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์หรือนักสารสนเทศของประเทศไทยยังไม่ปรากฏเป็นแนวทางที่ชัดเจน แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะหรือทักษะของบรรณารักษ์ดังเช่นการศึกษาของเพชรภรณ์ จันทรสุตร์^๒ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์บรรณารักษ์ พบว่า ทักษะหรือสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบรรณารักษ์ มีทั้งหมด ๔ ด้าน คือ ๑ ด้านการพัฒนาตน เพื่อให้มีทักษะด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานของบรรณารักษศาสตร์ (ประกอบด้วยงานเทคนิค งานบริหาร/การจัดการ และงานบริการ) การรู้สารสนเทศ การเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้ และการสืบค้นสารสนเทศ ๒ ด้านการพัฒนาอาชีพ เพื่อให้มีทักษะด้านหน้าที่การงาน ประกอบด้วย การมีจิตใจบริการและการบริการที่ดี การบริหารจัดการสารสนเทศ การมีความรู้แหล่งทรัพยากรสารสนเทศ ความเข้าใจในงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ๓ ด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้มีทักษะการบริหารตนเอง ประกอบด้วย การมีทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ ความสามารถในการเชื่อมโยง ใฝ่รู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ ๔ ด้านการพัฒนาองค์กร เพื่อให้มีทักษะด้านการบริหารงาน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลงมีหลักคิดเชิงระบบ มองภาพแบบองค์รวม และการทำงานเป็นทีม แต่ก็ยังไม่ได้นำทักษะของบรรณารักษ์ที่ได้จากการวิจัยมากำหนดใช้เป็นมาตรฐานวิชาชีพ ในขณะที่งานวิจัยของศรีหทัย เวลล์ส และทิพภา ปลีหะจินดา^๓ พบว่า ความจำเป็นของการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์และประกาศใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบที่เหมาะสมของมาตรฐานวิชาชีพบรรณารักษ์คือ พระราชบัญญัติวิชาชีพ มีใบประกอบวิชาชีพโดยองค์กรวิชาชีพเป็นผู้กำกับดูแล เพราะจะช่วยคุ้มครอง ผู้ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ให้ได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจให้บรรณารักษ์ภูมิใจในวิชาชีพ อีกทั้งยังทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์ดำรงอยู่ได้ในสังคม

^๒ เพชรภรณ์ จันทรสุตร์, การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุด สถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์, (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖) หน้า ๒๑๐-๒๑๓.

^๓ ศรีหทัย เวลล์ส และทิพภา ปลีหะจินดา, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบมาตรฐานวิชาชีพไทย, (ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙) หน้า ๕๗-๕๙, ๙๒-๙๔.

ที่มีการเปลี่ยนแปลง จากงานวิจัยดังกล่าวผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอทักษะของบรรณารักษ์ที่น่าสนใจในปัจจุบันและอาจนำไปปรับใช้เป็นแนวทางพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ได้ด้วย

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑

ทักษะของบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ตามที่ Montgomery^๔ ได้กล่าวไว้มี ๑๐ ประการ คือ ๑) การจัดการความเปลี่ยนแปลง ๒) การทำให้เกิดคุณค่า ๓) การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง ๔) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ๕) การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล ๖) การรู้ดิจิทัล ๗) การตลาด ๘) การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล ๙) การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ และ ๑๐) ความร่วมมือ จากทักษะทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าว หากนำมาบริหารจัดการในบริบทของห้องสมุดในปัจจุบัน บรรณารักษ์ต้องมีทักษะต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การจัดการความเปลี่ยนแปลง (Change Management)

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในวิชาชีพบรรณารักษ์ บรรณารักษ์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องสมุดและพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ในอดีตห้องสมุดเน้นการให้บริการสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือและวารสาร รวมถึงการเป็นพื้นที่สำหรับจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการให้บริการสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบค้นผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้ใช้บริการสนใจ การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการบริการที่แปลกใหม่แตกต่างออกไปเพื่อสร้างความดึงดูดใจ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการทุกคน รวมถึงสร้างความประทับใจให้ผู้ใช้บริการจำภาพลักษณ์ที่ดีของห้องสมุดและกลับมาใช้ซ้ำ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ห้องสมุดและการบริการของบรรณารักษ์ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ใช้บริการกลุ่มนี้ด้วยเช่นกัน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เช่น ภาวะฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) เกินค่ามาตรฐานของประเทศไทย ทำให้ห้องสมุดบางแห่ง เช่น ห้องสมุดมารวย (ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) กรุงเทพมหานคร ต้องวัดค่าฝุ่นละอองในห้องสมุดทุกวันเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้บริการทุกคน

^๔ Montgomery, Laura, 10 Skills Librarians Need for the Future. 2009. From: [https://librarianresources.](https://librarianresources.taylorandfrancis.com/10-skills-librarians-need-for-the-future/)

นอกจากนี้อาจมีความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสุขภาพหรือโรค เช่น โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (COVID-19) อาจทำให้มีผู้ใช้บริการในห้องสมุดน้อยลง แต่ห้องสมุดก็ปรับเปลี่ยนมาให้บริการทางออนไลน์มากขึ้น อาทิ การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้ที่มาใช้บริการในห้องสมุด บรรณารักษ์ก็อาจจัดเตรียมเจลล้างมือไว้ให้บริการบริเวณทางเข้า และตรวจสอบอุณหภูมิร่างกายของผู้ใช้บริการทุกคนก่อนเข้าห้องสมุด บริการหน้ากากอนามัยให้ผู้ใช้บริการหยิบไปใช้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ณ บริเวณทางเข้าห้องสมุด จัดพื้นที่อ่านหนังสือให้มีระยะห่างกันมากขึ้น (Social Distancing) รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่ถูกต้องด้วยเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้บริการทุกคน อย่างไรก็ตาม หากจำเป็นหรือมีมาตรการจากรัฐบาลให้ปิดห้องสมุดชั่วคราว ห้องสมุดก็จำเป็นต้องปิดให้บริการเช่นกัน

ภาพที่ ๑ การจัดการความเปลี่ยนแปลงของบรรณารักษ์ หอสมุดแห่งชาติ เมื่อเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

ที่มา : <https://www.facebook.com/NationalLibraryThailand>

๒. การทำให้เกิดคุณค่า (Proving Value)

คุณค่าของห้องสมุดและวิชาชีพบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงพันธ์ เจริมประยงค์ ได้กล่าวไว้ในการบรรยายเรื่อง “ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ” คือ การคำนึงถึงผู้ใช้บริการทั้งในอดีตและปัจจุบัน ห้องสมุดต้องพิจารณาคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาตรงกับความต้องการสำหรับผู้ใช้บริการในอดีตและการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศให้ผู้ใช้บริการในอนาคตได้ศึกษารวมถึงการรักษาให้พร้อมใช้งานและเห็นคุณค่าในอนาคต ดังนั้นการรู้จักทรัพยากรที่มีอยู่และการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในอนาคตจึงเป็นสิ่งที่ทำให้วิชาชีพบรรณารักษ์เกิดคุณค่าอย่างยิ่ง ตามเกณฑ์ของห้องสมุดที่นิยมใช้และเป็นหน้าที่หลักของบรรณารักษ์อยู่เสมอ คือ เข้าถึงได้ (Accessible) เกี่ยวข้อง (Relevant) เป็นประโยชน์ (Useful) ใช้งานได้ (Usable) และมีประสิทธิภาพ (Efficient) การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศจึงไม่เพียงแค่นี้ได้ในปัจจุบันแต่ยังต้องใช้งานได้ในอนาคตด้วย ดังนั้นการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้เกิดคุณค่าต่อองค์กรในระยะยาวจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยอาจใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การจัดเก็บในคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์การจัดเก็บข้อมูลแบบฮาร์ดดิสก์พกพา ไมโครฟิล์ม (Microfilm) ไมโครฟิช (Microfiche) ดรอปปอกซ์ (Drop Box) กูเกิลไดรฟ์ (Google Drive) บล็อกเชน (Block Chain) เป็นต้น อีกทั้งการนำศาสตร์แห่งข้อมูล (Data Science) เข้ามาใช้ในการสร้างคุณค่าของห้องสมุดในการบริการก็เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันและนำไปสู่การค้นหาคำตอบให้แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างตรงประเด็นมากที่สุด^๕

^๕ นพรัตน์ พนอพัฒนาชัย และณฤมล รื่นไวย, “ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ”, วารสารห้องสมุด ๖๓, ๒ (๒๕๖๑) หน้า ๙๖-๙๘.

๓. การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง (Influencing and Negotiation)

การโน้มน้าวใจเป็นการใช้เหตุผลหรือหลักฐาน ในลักษณะข้อความหรือภาพที่มีผลต่อความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมของผู้ฟัง เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนที่ไม่สนใจเข้าห้องสมุดให้เปลี่ยนมาเข้าห้องสมุด หากการโน้มน้าวใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ก็ถือได้ว่าบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการโน้มน้าวใจได้แล้ว การโน้มน้าวใจมีหลายวิธี เช่น การใช้ภาพบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักทำหน้าที่กระตุ้นความสนใจหรือดึงดูดความสนใจ^๖ บรรณารักษ์อาจใช้วิธีการโน้มน้าวใจด้วยภาพเพื่อเชิญชวนให้ผู้ใช้บริการมาอ่านหนังสือหรือเข้าใช้บริการห้องสมุดหรือแนะนำการบริการของห้องสมุด ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง การใช้ภาพโน้มน้าวใจของเพชบุ๊คหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่มา : <https://www.facebook.com/ThammasatULibrary/>

การเจรจาต่อรองเป็นทักษะจำเป็นของบรรณารักษ์ที่ได้ใช้เสมอในงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ในฐานะตัวกลางระหว่างผู้ใช้บริการห้องสมุดกับบริษัทหรือสำนักพิมพ์ที่จำหน่ายทรัพยากรสารสนเทศ บรรณารักษ์ต้องเจรจาต่อรองทั้งเรื่องปริมาณและราคาของทรัพยากรสารสนเทศสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ห้องสมุดมีทรัพยากรสารสนเทศตรงตามความต้องการและเพียงพอต่อการให้บริการ

^๖ ญัฐชดา วิจิตรจามรี, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖) หน้า ๔, ๑๐-

๔. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

ปัจจุบันการทำงานในทุกอาชีพต่างให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ผลการสำรวจความต้องการแรงงานของนายจ้างและองค์กรเกิดใหม่ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment : PISA) พบว่านายจ้างขององค์กรในศตวรรษที่ ๒๑ คาดหวังให้พนักงานในองค์กรมีทักษะความคิดสร้างสรรค์และทักษะด้านการคิดวิเคราะห์มากที่สุด^๗ บรรณารักษ์ควรคิดค้นการบริการใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์หรือสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาห้องสมุดและขั้นตอนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เกมหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดความคิดสร้างสรรค์ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อย่างเทคโนโลยีโลกเสมือน ผสานโลกความเป็นจริง (Augmented Reality : AR) เพื่อตอบสนองพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในยุคที่มีสมาร์ทโฟนเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต จึงจะช่วยดึงดูดผู้ให้บริการให้เข้ามาใช้ห้องสมุดมากขึ้นทั้งห้องสมุดทางกายภาพและห้องสมุดทางออนไลน์

ตัวอย่างการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ เช่น ห้องสมุดโรงเรียนเสนาณรงค์ กรมแพทย์ทหารบก มีบริการใหม่คือ บอร์ดเกม เป็นเกมที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมการเล่น ผู้ใช้บริการจะได้ฝึกทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เช่น เกมการ์ดพลังสี่ เกมการ์ดพลังสิทธิ์ เกม SIM Democracy เกม Peace SoCracy เป็นต้น เกมต่าง ๆ ได้รับความอนุเคราะห์จากมูลนิธิฟรีดริช เนามัน (<https://thailand.fnst.org/>) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีโดยมีสำนักงานสาขาอยู่ที่กรุงเทพฯ ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม บอร์ดเกมที่ให้บริการ ณ ห้องสมุดโรงเรียนเสนาณรงค์ กรมแพทย์ทหารบก
ที่มา : <https://www.facebook.com/ห้องสมุดโรงเรียนเสนาณรงค์-กรมแพทย์ทหารบก-110587833803007>

^๗ เติลินวิส, แบงก์โลกชี้บัณฑิตไทยมีมากขึ้นแต่คุณภาพลดลง. ๒๕๕๙. สืบค้นจาก: <https://www.dailynews.co.th/education/508639> (๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒).

๕. การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล (Supporting Research in a Digital World)

บรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัล โดยเฉพาะบทบาทในการจัดการข้อมูล การมีส่วนร่วมในการตีพิมพ์วารสาร การสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัลที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ การเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี (Open Access หรือ OA) ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทางด้านการวิจัย และไม่มีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ แต่จะมีการกำหนดสิทธิในการเข้าถึงซึ่งจะเป็นไปตามข้อตกลงกับเจ้าของลิขสิทธิ์ การเข้าถึงข้อมูลแบบเสรีที่สนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัลมีรูปแบบต่าง ๆ เช่น วารสารที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรี (Open Access Journals) คลังสารสนเทศที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรี (Open Access Repositories) เป็นต้น^๘

ตัวอย่างวารสารที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรีในประเทศไทย อาทิ Thai Journals Online (ThaiJO) เป็นแหล่งรวมวารสารวิชาการที่ผลิตในประเทศไทยทุกสาขาวิชา ThaiJO ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) และศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre : TCI)^๙ ทำให้บรรณารักษ์ค้นหาสารสนเทศประเภทบทความต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ เพื่อสนับสนุนการวิจัยของผู้ใช้บริการ โดยเข้าถึงได้จาก <https://www.tci-thaijo.org/>

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่เปิดให้เข้าถึงแบบเสรีในประเทศไทย อาทิ คลังปัญญาจุฬาฯ (Chulalongkorn University Intellectual Repository หรือ CUIR) จัดทำโดยสำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นคลังจัดเก็บและให้บริการสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งเป็นผลงานของคณาจารย์ นักวิจัย นิสิต และหน่วยงานในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ชุดการเรียนการสอน เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงวนรักษาและแปลงสภาพทรัพยากรสารสนเทศให้เป็นสื่อดิจิทัล และเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งเพื่อเป็นการสงวนรักษาผลงานเหล่านั้นให้คงไว้ในระยะยาว อีกทั้งใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างนักวิจัยภายนอกและภายในประเทศในประเด็นหรือหัวข้อ

^๘ นันทิพย์ วิภาวิน, การสื่อสารทางวิชาการและการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี. (กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑) หน้า ๓๖, ๗๓.

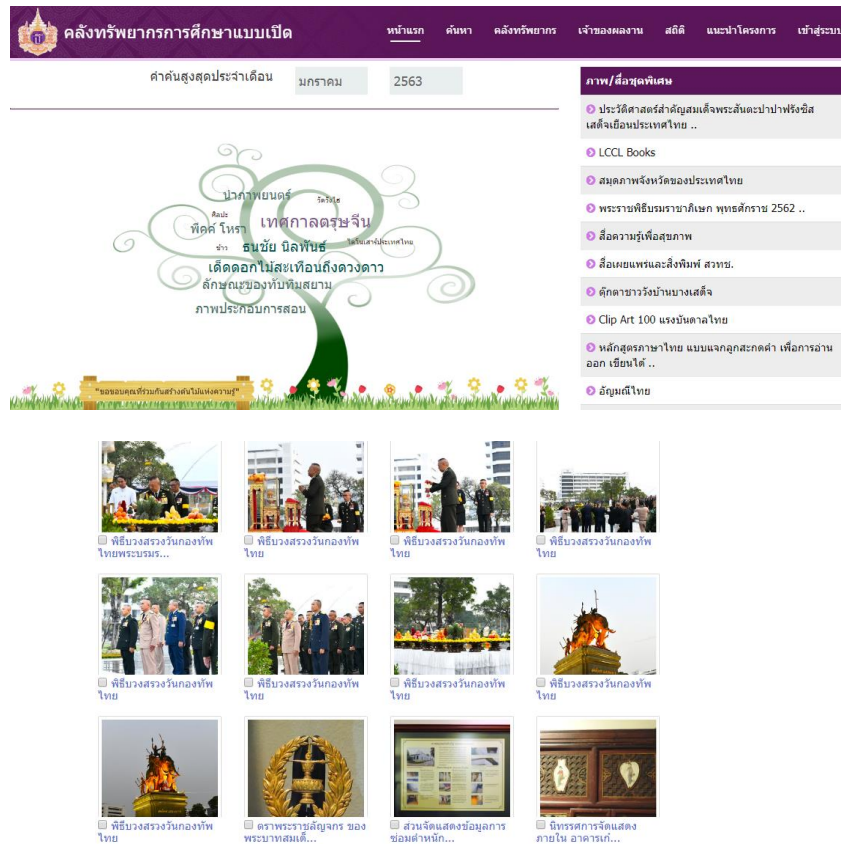
^๙ Thai Journal Online (ThaiJO). เกี่ยวกับ. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/index/index/about> (๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒).

ที่มีความสนใจร่วมกัน พร้อมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในการศึกษาค้นคว้า วิจัย และสร้างผลงานทางวิชาการ เริ่มให้บริการครั้งแรกปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และเปิดให้บริการโดยไม่ต้องลงทะเบียนและดาวน์โหลดได้ฟรีในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และเพื่อเผยแพร่งานดังกล่าวให้แก่ชุมชน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย^{๑๐} โดยเข้าถึงได้จาก <https://cuir.car.chula.ac.th/> คลังปัญญาจุฬาฯ มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย สำหรับบุคลากรในหน่วยงาน บรรณารักษ์จำเป็นต้องใช้ค้นหางานวิจัยที่ผู้ใช้บริการในหน่วยงานต้องการ โดยเฉพาะห้องสมุดที่ไม่มีงบประมาณสำหรับการบอกรับฐานข้อมูลที่รวบรวมงานวิจัยและเอกสารวิชาการ

นอกจากนี้ยังมีคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (Open Educational Resources หรือ OER) พัฒนาขึ้นโดยโครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกล เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ เป็นการพัฒนาระบบออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ขนาดใหญ่เพื่อให้ได้สื่อสาระเพื่อครูทุกคนเข้าถึงได้นำมาปรับปรุง และเอาไปใช้สร้างสื่อการสอน โดยไม่ละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์ และเป็นระบบ e - Learning เพื่อการเรียนรู้ทางไกลสำหรับนักเรียนในประเทศไทยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทรัพยากรทางการศึกษาที่ให้บริการ เช่น ภาพวิทัศน์ แบบทดสอบ เกมการศึกษา เป็นต้น^{๑๑} โดยเข้าถึงได้จาก <https://oer.learn.in.th/index> บรรณารักษ์เข้ามาสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาตามหลักสูตรในสถานศึกษา ช่วยเหลือครูและอาจารย์ในการเตรียมสอน และการผลิตผลงานทางวิชาการได้ด้วย ดังภาพที่ ๔

^{๑๐} Chulalongkorn University Intellectual Repository, คู่มือการสืบค้นข้อมูล. [ม.ป.ป.], สืบค้นจาก: <https://www.car.chula.ac.th/upload/How-to-CUIR.pdf> (๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒).

^{๑๑} โครงการระบบสื่อสาระออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติฯ, แนะนำโครงการ. [ม.ป.ป.], สืบค้นจาก: https://oer.learn.in.th/internal_menu/detail/113 (๒๐ มกราคม ๒๕๖๓).

ภาพที่ ๔ การสนับสนุนการวิจัยในโลกดิจิทัล เว็บไซต์คลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด
ที่มา : <https://oer.learn.in.th/index>

๖. การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy)

การรู้ดิจิทัล เป็นความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสารสนเทศ ทั้งการค้นคว้าจัดการ แบ่งปัน และสร้างสารสนเทศ รวมถึงการทำงานกับสารสนเทศที่นำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์ในรูปแบบต่าง ๆ จากหลากหลายแหล่ง โดยมีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการไตร่ตรองเนื้อหาและมีจริยธรรม ทักษะการรู้ดิจิทัลยังมีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับทักษะการรู้สารสนเทศ เช่น บรรณารักษ์ช่วยผู้ใช้บริการค้นหาบทความจากฐานข้อมูล ก็จะนำทักษะทั้งสองมาใช้ นั่นคือ ทักษะการรู้สารสนเทศนำมาใช้ในการเข้าถึงและการสืบค้นด้วยคำค้นในฐานข้อมูล การประเมินบทความวารสารที่ได้รับจากการสืบค้นในขณะเดียวกันก็นำทักษะดิจิทัลมาใช้ในการนำทางเข้าสู่เว็บไซต์ห้องสมุดที่เกี่ยวข้อง การค้นหาหน้าเพจ

ที่ใช้ในการสืบค้นทั้งชั้นพื้นฐานและขั้นสูง การหาแฟ้มข้อมูลที่ให้สารสนเทศคำแนะนำ (Help) การจัดเก็บหรือการส่งออกสารสนเทศอ้างอิงหรือฉบับเต็ม การสมัครสมาชิกและการแสดงความคิดเห็นบนเว็บไซต์^{๑๒}

การรู้ดิจิทัลในปัจจุบันครอบคลุมไปถึงการรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคม การรู้เท่าทันสื่อสังคมเป็นการตรวจสอบสารสนเทศโดยใช้ทักษะการรู้ดิจิทัลก่อนที่จะเผยแพร่ บรรณารักษ์จำเป็นต้องมีพื้นฐานทักษะดิจิทัลด้านการตรวจสอบสารสนเทศในสื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบภาพต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในสื่อสังคมซึ่งอาจเป็นภาพตัดต่อ ภาพที่น่าเสนอไม่ครบถ้วน ภาพไม่ตรงกับช่วงเวลา ที่อ้างแหล่งที่มาของภาพไม่ตรงกับที่ระบุไว้ สารสนเทศประกอบภาพไม่ตรงกับความจริง นอกจากนี้ยังควรมีการตรวจสอบข้อความที่อาจมีการตัดแปลงข้อความให้บิดเบือนจากความจริง การพาดหัวข่าวไม่ตรงหรือชักจูงให้เข้าใจคลาดเคลื่อนจากความจริง ข้อความไม่ตรงกับเวลาที่อ้างแหล่งที่มาของข้อความ ไม่ตรงกับความจริง หรือแม้แต่การตรวจสอบตนเองก่อนว่าจะโพสต์หรือแบ่งปันหรือไม่ โดยพิจารณาความเป็นส่วนตัว ความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น (ทั้งเจตนาและไม่เจตนา) ได้แก่ ภาพอนาจาร ภาพผู้เสียชีวิต ภาพสิ่งผิดกฎหมาย ภาพลักษณะถือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เห็นเครื่องหมายการค้าชัดเจน และภาพที่ทำให้เข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้^{๑๓} บรรณารักษ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะพื้นฐานด้านนี้จึงจะให้บริการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. การตลาด (Marketing)

ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ การตลาดจะให้ความสนใจกับยุคสมัยของตนเอง (The Era of Me) ที่ให้ความสำคัญกับตนเอง ผู้รับบริการจะได้รับความสะดวกและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ขณะที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊ก ถ้ากดเข้าไปดูสินค้าหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะมีโฆษณาสินค้าหรือบริการอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันแสดงขึ้นมาในหน้ากระดานข่าวของตนเอง นอกจากนี้พฤติกรรมของผู้ใช้บริการในยุคนี้คือ “ความขี้เกียจ” ไม่ว่าจะเป็นความขี้เกียจคิด ขี้เกียจออกไปซื้อของ ขี้เกียจรอต่อแถว ทำให้การบริการในยุคนี้เน้นไปที่การส่งสินค้าออนไลน์และการให้บริการส่งถึงที่ เช่น แกร็บฟู้ด (Grab Food) เป็นต้น โดยชำระค่าสินค้าผ่านบริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ (Mobile Banking) รวมถึงแนวคิดเรื่องเงินดิจิทัลที่ในอนาคตอาจจะเข้ามาใช้แทนเงินจริง^{๑๔}

^{๑๒} พรชนิตว์ สีนาราช, “ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้”, วารสารห้องสมุด ๖๑, ๒ (๒๕๖๐) หน้า ๘๓-๘๔.

^{๑๓} Checklist, “เช็กก่อนเชื่อ ชัวร์ก่อนแชร์”, SOOK ๓๖ (๒๕๕๘) หน้า ๒๘-๒๙.

^{๑๔} ถนัดกิจ จันนิเสน, คัมภีร์การตลาดปี ๒๐๒๐: ยุคของฉันทน์ ยุคแห่งความขี้เกียจคิด ยุคของเศรษฐกิจหมุนเวียน. ๒๕๖๒,

บรรณารักษ์อาจนำแนวคิดการตลาดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการบริการในห้องสมุดในลักษณะการบริการเชิงรุก เช่น การสร้างโปรแกรมประยุกต์ (Application) เพื่อให้บริการยืม-คืน ทรัพยากรสารสนเทศทางออนไลน์ได้ โดยมีระบบตรวจสอบพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ หากผู้ใช้บริการยืมหรืออ่านหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางการแพทย์หรือการพยาบาล ก็จะมีหนังสือหรือบทความวารสารอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันนำมาเสนอบนหน้ากระดานข่าวของผู้ใช้บริการ หากผู้ใช้บริการต้องการให้นำตัวเล่มไปส่งก็จะมีบริการ แกร็บบุ๊ก (Grab Book) กรณีที่มีค่าปรับสำหรับทรัพยากรสารสนเทศที่เกินกำหนดส่งก็มีบริการแจ้งเตือนทันทีในโปรแกรมหรือเมื่อผู้ใช้บริการเข้ามายังห้องสมุด โดยให้ผู้ใช้บริการชำระผ่านบริการธนาคารบนโทรศัพท์มือถือ และในอนาคตอาจพัฒนาเงินดิจิทัลขึ้นมาใช้สำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะก็เป็นไปได้

๘. การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล (Digital Information Management)

การจัดการสารสนเทศดิจิทัลมีพื้นฐานมาจากสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อให้ข้อมูลอยู่ในรูปแบบตามโครงสร้างที่เป็นระเบียบ ดังนั้นบรรณารักษ์ควรมีทักษะการจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล ได้แก่ การจัดการฐานข้อมูล การดูแลเว็บไซต์ การบริหารเครือข่าย และการสืบค้นออนไลน์ จึงจะทำให้บรรณารักษ์มีความสามารถและประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่หลากหลายได้ด้วย เช่น ผู้พัฒนาฐานข้อมูล ผู้จัดการดูแลเนื้อหาบนเว็บไซต์ ผู้ดูแลเครือข่าย ผู้จัดการความรู้ ผู้ดูแลเหมืองข้อมูล เป็นต้น^{๑๕} ซึ่งทักษะด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พันพันธ์ ปิลกศิริ^{๑๖} เรื่อง ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์ พบว่า ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดต่อสมรรถนะหลักของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกตำแหน่งด้านความรู้และทักษะของบรรณารักษ์ที่ผู้บริหารห้องสมุดคาดหวังมากที่สุด คือ ความรู้และทักษะการใช้ฐานข้อมูล เช่นเดียวกับผลสำรวจความคาดหวังของบรรณารักษ์และแนวทางการพัฒนาห้องสมุด ๒๐๒๐ ซึ่งพบว่าทักษะของบรรณารักษ์ที่จะประสบความสำเร็จ

^{๑๕} ดิษิตชัย เมตตาริกานนท์ และเดชณัย จุ้ยชุม, “สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์:

การสร้างความพร้อมเพื่อการเป็นบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารบรรณศาสตร์ มศว ๙, ๒ (๒๕๕๙) หน้า ๙๓-๙๔.

^{๑๖} พันพันธ์ ปิลกศิริ, ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจพัฒนาระดับมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕) หน้า ๕๗, ๖๑.

ในปี ๒๐๒๐ คือ การวิเคราะห์และการจัดการสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีอยู่ของห้องสมุด (Library Data Management & Analytics)^{๑๗}

ตัวอย่างการจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัลที่น่าสนใจคือ คือ บริการห้องสมุดดิจิทัล D-library ของหอสมุดแห่งชาติ เป็นบริการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติที่เป็นเอกสารฉบับเต็ม เช่น หนังสือหายาก เอกสารโบราณ ภาพเก่า หนังสือท้องถิ่น ภาพบุคคลสำคัญ เป็นต้น ดังภาพที่ ๕

ภาพที่ ๕ การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล บริการห้องสมุดดิจิทัล D-library ของหอสมุดแห่งชาติ
ที่มา : <http://164.115.27.97/digital/>

^{๑๗} WILEY, Librarian Survey 2020. 2020, From: <https://www.wiley.com/network/librarians/library-impact/library-survey-report-2020> (April 3, 2020).

๙. การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ (Developing and Managing Space)

บรรณารักษ์ต้องพัฒนาและจัดการด้านพื้นที่ในห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ห้องสมุดในปัจจุบันต้องปรับเปลี่ยนจากสถานที่เก็บทรัพยากรสารสนเทศมาเป็นสถานที่ให้บริการสำหรับการค้นคว้าและการทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ในห้องสมุดมีหลายลักษณะคือ พื้นที่เพื่อการประดิษฐ์ (Maker Space) เป็นสถานที่สำหรับคนที่มีความสนใจคล้ายกันมาร่วมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ หรือทำโครงการร่วมกันให้เกิดขึ้นจริง โดยมีหนังสือ อุปกรณ์ และเครื่องมือสำหรับวิชาชีพนั้นให้บริการ และมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้คำแนะนำและเสนอแนวทางการแก้ปัญหา อาจอยู่ในโรงเรียนหรืออาคารที่จัดสร้างโดยเอกชน เพื่อให้บริการเชิงพาณิชย์ มีอบรมการใช้งานเครื่องมือก่อนให้เข้าพื้นที่และอุปกรณ์ และอาจมีหลักสูตรอบรมเฉพาะทางด้วย เช่น Bangkok Maker Space เขตพระโขนง กรุงเทพฯ Chiang Mai Maker Club อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น^{๑๘} นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ (Learning Commons) เป็นการบูรณาการสถานที่ต่าง ๆ ทั้งห้องสมุด ห้องบริการคอมพิวเตอร์ ห้องแล็บ และห้องประชุมให้เป็นพื้นที่สำหรับการทำโครงการ การวิจัย การมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใช้บริการ สร้างสรรค์ประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติ กระตุ้นความคิดและต่อยอดการเรียนรู้ใหม่ ๆ แต่อาจต้องทำความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เพื่อให้ออกแบบพื้นที่ให้บริการได้อย่างเหมาะสม^{๑๙}

ผู้เขียนซึ่งปัจจุบันเป็นบรรณารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ จึงได้จัดสนทนากลุ่มหัวข้อ “การปรับปรุงห้องสมุดใหม่ ชั้น ๒๐ อาคารใหม่ของ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า” โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ใช้บริการและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาพื้นที่ห้องสมุด เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สรุปเป็นรายงานนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาห้องสมุด ซึ่งจะพิจารณาออกแบบและปรับปรุงพื้นที่ของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการต่อไป ผลการประชุมได้ข้อสรุปตรงกันว่า ผู้ใช้บริการต้องการให้ห้องสมุดเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่านและการค้นคว้า ผ่อนคลายจากการเรียนและการทำงาน รวมถึงมีพื้นที่สำหรับการประชุมกลุ่มย่อย และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสำหรับบุคคลในวิชาชีพ ดังภาพที่ ๖

^{๑๘} วัฒนชัย วินิจจะกุล, บรรณารักษ์, ๑๐ ปี ที่เคพาร์ค : ๑ ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๘) หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

^{๑๙} สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, “Learning Commons.” ใน วัฒนชัย วินิจจะกุล, บรรณารักษ์. กล้อง : โลกห้องสมุด โลกการเรียนรู้ โลกประสบการณ์ (กรุงเทพฯ, สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, ๒๕๖๑) หน้า ๔๕-๔๗.

ภาพที่ ๖ การพัฒนาและจัดการด้านพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อยหัวข้อ “การปรับปรุงห้องสมุดใหม่ชั้น ๒๐ อาคารใหม่ของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า”

ตัวอย่างห้องสมุดที่พัฒนาและจัดการพื้นที่ได้ดีมาก คือ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับการออกแบบให้สวยงามและตอบสนองการใช้งานที่ไม่เหมือนห้องสมุดทั่วไป เช่น พื้นที่ Co-Working Space การนั่งทำงานกลุ่ม พื้นที่ดูภาพยนตร์ พื้นที่ฟังการบรรยาย พื้นที่จัดนิทรรศการ รวมถึงพื้นที่อ่านหนังสือที่มีหลากหลายรูปแบบ ด้วยแนวคิดที่ว่า ความรู้หรือความคิดใหม่ ๆ ไม่ได้มาจากอินเทอร์เน็ตเพียงแหล่งเดียว แต่ยังมีแหล่งกำเนิดความรู้ สร้างแรงบันดาลใจ และความคิดสร้างสรรค์ที่ได้จากหลากหลายกิจกรรม โดยเฉพาะการพบปะแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความคิดระหว่างผู้คน^{๒๐} ห้องสมุดแห่งนี้ยังได้รับรางวัล ชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลกด้านการออกแบบหมวด Library จากงาน Best of Year Awards ๒๐๑๙ ซึ่งจัดโดย Interior Design Magazine ที่ศูนย์การประชุม เจคอบ เค. จาวิตส์ เมืองนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย^{๒๑}

^{๒๐} ไทยรัฐออนไลน์, เปิดห้องสมุดใหม่ คณะสถาปัตย์ จุฬาฯ สุดล้ำดูเก๋ พื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: <https://www.thairath.co.th/news/society/1659493> (๒๙ กันยายน ๒๕๖๒).

^{๒๑} THE BANGKOK INSIGHT EDITORIAL TEAM, ห้องสมุดใหม่ สถาปัตย์ จุฬาฯ ครว้างวัลชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลก ด้านการออกแบบจาก Interior Design Magazine นิวยอร์ก. ๒๕๖๒. สืบค้นจาก: https://www.thebangkokinsight.com/251324/?fbclid=IwAR3xifile-FD4T8mc1UaCkYtSyvFy2lZAn_MjBL2e4KfcfwZ7CxCxKS5vg (๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒).

ภาพที่ ๗ การพัฒนาและการจัดการพื้นที่ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๐. ความร่วมมือ (Collaboration)

บรรณารักษ์ควรสร้างความร่วมมือกับบุคคลในวิชาชีพไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์ นักสารสนเทศ ภัณฑารักษ์ นอกจากนี้ยังควรสร้างความร่วมมือกับผู้สอน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

๑๐.๑ บรรณารักษ์กับบรรณารักษ์

ตัวอย่างความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับบรรณารักษ์ เช่น ความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ห้องสมุดกรมแพทยทหารบก โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้ากับบรรณารักษ์ของห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ ห้องสมุดทั้งสองแห่งนี้สังกัดกรมแพทยทหารบก จึงใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติมิลลิบ (Mil-lib) ร่วมกัน โดยการเพิ่มสถานที่จัดเก็บ (Location) เพื่อให้การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์มีมาตรฐานเดียวกัน ผู้ใช้บริการก็จะสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศจากห้องสมุดทั้งสองแห่งได้พร้อมกันด้วย นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ของหน่วยงานทางทหารในรูปแบบการสัมมนาซึ่งจัดโดยสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย เรื่อง “การพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่” ระหว่างวันที่ ๒๘-๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ ชูชัยบุรี ศรีอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นการสัมมนาเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์ที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของทหารทุกเหล่าทัพ ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การทำงานตลอดจนพัฒนาห้องสมุดในหน่วยงานทหารให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังภาพที่ ๘

ภาพที่ ๘ ความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับภัณฑารักษ์ โครงการการประชุมสัมมนาห้องสมุดทหาร เรื่อง “การพัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่”

๑๐.๒ บรรณารักษ์กับภัณฑารักษ์

การทำงานระหว่างบรรณารักษ์กับภัณฑารักษ์มีความสัมพันธ์กันและมีความร่วมมือเกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น การจัดแสดงนิทรรศการของมิวเซียมสยาม เมื่อภัณฑารักษ์จัดทำนิทรรศการหรือค้นคว้าหาสารสนเทศบางอย่างในนิทรรศการ ก็จะสืบค้นจากห้องสมุด โดยมีบรรณารักษ์ให้บริการ หากห้องสมุดไม่มีทรัพยากรสารสนเทศเพียงพอ บรรณารักษ์ก็จะแนะนำแหล่งค้นคว้าจากสถานที่อื่นที่ใกล้เคียงหรือมีวัตถุประสงค์การบริการที่สอดคล้องกัน จนกระทั่งภัณฑารักษ์ได้รับสารสนเทศเพียงพอต่อการทำงาน หลังจากเสร็จสิ้นการแสดงนิทรรศการแล้ว บรรณารักษ์ก็จะนำสารสนเทศกลับมาเก็บไว้ให้บริการในห้องสมุด เพื่อให้ภัณฑารักษ์และผู้สนใจได้ค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป^{๒๒} บรรณารักษ์ของห้องสมุดในหน่วยงานทหารบางแห่งก็ทำหน้าที่เป็นภัณฑารักษ์ เช่น ห้องสมุดกรมยุทธศึกษาทหารบก กรุงเทพฯ หอสมุดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก เป็นต้น

^{๒๒} จิรนนท์ หาญอรรถวิทย์, ห้องสมุดมิวเซียมสยาม นอนได้ เสียงดังได้ พร้อมบริการยืม-คืน หนังสือที่หาที่ไหนไม่ได้, ๒๕๖๑. สืบค้นจาก:https://themomentum.co/useumsiamlibrary/?fbclid=IwAR0tOGvbM9tt9Ooxf2_29E6jWRYfTVaJMPTnhHIMxaX1lVnVLTh1t5Q9KSo (๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒).

๑๐.๓ บรรณารักษ์กับผู้สอน

บรรณารักษ์กับผู้สอนควรทำงานร่วมกันในการออกแบบวิธีการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกค้นคว้าและลงมือปฏิบัติจริงนอกเหนือจากเรียนทฤษฎีในห้องเรียน ดังนั้นผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้และแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยส่วนใหญ่การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของบรรณารักษ์ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์จากอาจารย์ในหน่วยงานช่วยพิจารณาคัดเลือกหรือเสนอแนะรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศที่ทันสมัยและตรงกับเนื้อหาในแต่ละรายวิชา หรืออาจใช้พื้นที่ของห้องสมุดเป็นสถานที่เรียนหรือพื้นที่สำหรับการสอนภาคปฏิบัติ บางรายวิชาได้ด้วย ห้องสมุดโรงเรียนเสนาณรงค์และห้องสมุดโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ก็ได้ปฏิบัติเช่นนี้ทุกครั้งที่มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด

อีกตัวอย่างหนึ่งของความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์กับผู้สอนซึ่งอาจเป็นบุคลากรภายนอกองค์กร นั่นคือความร่วมมือระหว่างห้องสมุดโรงเรียนเสนาณรงค์ กรมแพทย์ทหารบก กับหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีอาจารย์ปัทมา อาษา เป็นอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ฐิติ คำหอมกุล เป็นผู้ติดตามและผู้สังเกตการณ์ นานิสิตระดับปริญญาบัณฑิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา สศ ๒๒๑ บริการอ้างอิงและสารสนเทศ เข้ามาทำกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาบริการสารสนเทศ ในลักษณะจิตอาสาซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม* ระหว่างวันที่ ๑๑, ๑๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๒ และ ๙, ๑๖, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น.

* การเรียนการสอนโดยการบริการสังคม (Service Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะนำความรู้ไปใช้จริงในชุมชน/สังคมทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์จริงมากขึ้น ผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องย่อมได้ประโยชน์จริงจากการบริการสังคมการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมมีหลายรูปแบบ เช่น การบริการชุมชน อาสาสมัคร/จิตอาสา การฝึกงาน เป็นต้น (ปราณี อัครภูษิตกุล ๒๕๖๒: ๙๙-๑๐๒)

ภาพที่ ๙ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทำกิจกรรมจิตอาสา ณ ห้องสมุดโรงเรียนเสนารักษ์ กรมแพทย์ทหารบก

๑๐.๔ บรรณารักษ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ความร่วมมือในวิชาชีพบรรณารักษ์อาจไม่ได้จำกัดเพียงระหว่างบุคคลในวิชาชีพและบุคลากรทางการศึกษา แต่ยังครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ดังตัวอย่างความร่วมมือของบรรณารักษ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เขียนในฐานะเป็นบรรณารักษ์โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า กรมแพทย์ทหารบก ได้ร่วมงานกับวารสารเวชสารแพทย์ทหารบก โดยทำหน้าที่เป็นคณะบรรณาธิการของวารสารเวชสารแพทย์ทหารบก รับผิดชอบในการตรวจการเขียน อ้างอิงเอกสารให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้ ทั้งนี้เวชสารแพทย์ทหารบกมีจุดประสงค์ในการจัดทำคือ เพื่อเผยแพร่งานวิจัยและความรู้เกี่ยวกับกิจการสายแพทย์ และการเสนารักษ์ แก่ผู้สนใจ นอกจากนี้ยังได้รับมอบหมายให้เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการวิจัยของสำนักงาน คณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการวิจัย กรมแพทย์ทหารบก

สรุป

บรรณารักษ์เป็นวิชาชีพเฉพาะทางที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาและฝึกฝนให้เกิดจนเป็นทักษะที่เชี่ยวชาญ การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและการเข้ามาของเทคโนโลยีทำให้บรรณารักษ์ต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความเปลี่ยนแปลง การทำให้เกิดคุณค่า การโน้มน้าวใจและการเจรจาต่อรอง ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสนับสนุนด้านการวิจัยในโลกดิจิทัล การรู้ดิจิทัล การตลาด การจัดการด้านสารสนเทศดิจิทัล การพัฒนาและการจัดการด้านพื้นที่ และความร่วมมือ อย่างไรก็ตามการทำงานของบรรณารักษ์ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตั้งแต่ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ ผู้ร่วมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายซึ่งมีทัศนคติดีพร้อมสร้างสรรคงานไปด้วยกัน ตลอดจนผู้ใช้บริการที่ตระหนักว่าบรรณารักษ์ยังคงเป็นบุคลากรสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรและสังคมให้พัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต วิชาชีพบรรณารักษ์จึงจะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปทุกศตวรรษ ♦

บรรณานุกรม

โครงการระบบสื่อสารออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติฯ. แนะนำโครงการ. [ออนไลน์].

สืบค้นเมื่อ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, จาก: https://oer.learn.in.th/internal_menu/detail/113
[ม.ป.ป.].

จิรนนท์ หาญธำรงวิทย์. ห้องสมุดมิวเซียมสยาม นอนได้ เสียงดังได้ พร้อมบริการยืม-คืน หนังสือที่หาที่
ไหนไม่ได้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒, จาก: https://themomentum.co/museumsiamlibrary/?fbclid=IwAR0tOGvbM9tt9Ooxf2_29E6jWRYfTVaJMPTnhHIMxaX1lVnVLTh1t5Q9KSo. ๒๕๖๑.

ณัฐชฎา วิจิตรจามรี. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๕๖.

ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์ และเดชณัย จุ้ยชุม “สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาบรรณารักษศาสตร์และ
สารสนเทศศาสตร์: การสร้างความพร้อมเพื่อการเป็นบรรณารักษ์ในศตวรรษที่ ๒๑” วารสาร
บรรณศาสตร์ มศว ๙, ๒ (๒๕๕๙) ๘๗-๙๗.

เดลินิวส์. แบงก์โลกซึบเงินไทยมีมากขึ้นแต่คุณภาพลดลง. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน
๒๕๖๒, จาก: <https://www.dailynews.co.th/education/508639>. ๒๕๕๙.

- ณัดกิจ จันกิเสน. **คัมภีร์การตลาดปี ๒๐๒๐: ยุคของฉันทน์ ยุคแห่งความซึ่เกียจคิด ยุคของเศรษฐกิจหมุนเวียน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒, จาก: <https://thestandard.co/now-next-2020-marketing/?fbclid=IwAR2oAWYwGXO8nsxUfXYvmsxv0tvVSYSnjQOGivCry4xseOQ2HqIPt0z5nf0>. ๒๕๖๒.
- ไทยรัฐออนไลน์. **เปิดห้องสมุดใหม่ คณะสถาปัตย์ จุฬาฯ สุดล้ำดูเก๋ พื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๙ กันยายน ๒๕๖๒, จาก: <https://www.thairath.co.th/news/society/1659493>. ๒๕๖๒.
- นพรัตน์ พนอพัฒนาชัย และณฤมล รื่นไวย “ความท้าทายของวิชาชีพบรรณารักษ์และนักสารสนเทศ” **วารสารห้องสมุด** ๖๓, ๒ (๒๕๖๑) ๙๔-๑๑๗.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. **การสื่อสารทางวิชาการและการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- ปราณี อัครภูษิตกุล “การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์” **วารสารบรรณศาสตร์ มศว** ๑๒, ๑ (๒๕๖๒): ๙๘-๑๑๑.
- พรชนิตว์ ถีนาราช “ทักษะการรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้” **วารสารห้องสมุด** ๖๑, ๒ (๒๕๖๐) ๗๙-๙๖.
- พันพันธ์ ปิลกศิริ. **ความคาดหวังของผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งของบรรณารักษ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- เพชรภรณ์ จันทรสตรี. **การพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับนักวิชาชีพสารสนเทศของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วยชุดฝึกอบรมอิเล็กทรอนิกส์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ. **๑๐ ปี ทีเคพาร์ค : ๑ ทศวรรษการอ่านของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้, ๒๕๕๘.
- ศรีหทัย เวลล์ส และ ทิพภา ปลื้หะจินดา. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบมาตรฐานวิชาชีพไทย**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙.
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้. “Learning Commons.” ใน **วัฒนชัย วินิจจะกูล, บรรณาธิการ. กล้อง : โลกห้องสมุด โลกการเรียนรู้ โลกประสบการณ์**, ๔๑-๔๘. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, ๒๕๖๑.
- Checklist “เช็คก่อนเชื่อ ชัวร์ก่อนแชร์” **SOOK** ๓๖ (๒๕๕๘) ๒๘-๒๙.

Chulalongkorn University Intellectual Repository. **คู่มือการสืบค้นข้อมูล**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒, จาก: <https://www.car.chula.ac.th/upload/How-to-CUIR.pdf> [ม.ป.ป.].

Montgomery, Laura. **10 Skills Librarians Need for the Future**. [Online]. Retrieved September 28, 2019, From: <https://librarianresources.taylorandfrancis.com/10-skills-librarians-need-for-the-future/>. 2009.

Thai Journal Online (ThaiJO). **เกี่ยวกับ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๒, จาก: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/index/index/about>. ๒๕๖๒.

THE BANGKOK INSIGHT EDITORIAL TEAM. **ห้องสมุดใหม่ สถาปัตยกรรม จุฬาฯ คว้าวางวลชนะเลิศอันดับ ๑ ของโลก ด้านการออกแบบจาก Interior Design Magazine นิวยอร์ก**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๒, จาก: https://www.thebangkokinsight.com/251324/?fbclid=IwAR3xifiLe-FD4T8mc1UaCtaKytSyvFy2lZAn_MjBL2e4KfcfcwZ7CxKS5vg. ๒๕๖๒.

WILEY. **Librarian Survey 2020**. [Online]. Retrieved April 3, 2020, From: <https://www.wiley.com/network/librarians/library-impact/library-survey-report-2020>. 2020.

การจัดการห้องสมุดลูกผสม Hybrid Library Management

พิมพ์ร่ำไพ เปรรมสมิทธิ์^๑
Pimrumpai Premssmit

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายแนวคิดเรื่องห้องสมุดผสมซึ่งเป็นการบูรณาการทรัพยากรและบริการของห้องสมุดดิจิทัล กับห้องสมุดแบบดั้งเดิมเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงประเด็นการจัดการห้องสมุดลูกผสม ในด้านการเข้าถึงทรัพยากรตามต้องการของผู้ใช้ และการจัดการบริการ โดยเน้นการออกแบบบริการ และการประเมินคุณภาพบริการ รวมทั้งสมรรถนะของบรรณารักษ์ลูกผสม

Abstract

This article explains the concept of hybrid libraries, mentioning the integration of information resources and services of traditional and digital libraries. It describes management issues, in terms of, access or resources, users' needs and service management, focusing on service design and service quality assessment. The hybrid librarians' competencies are also discussed.

^๑ ข้าราชการบำนาญ อาจารย์พิเศษภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล มีคำเรียกห้องสมุดยุคใหม่อยู่หลายคำ ไม่ว่าจะเป็น ห้องสมุดดิจิทัล ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ และห้องสมุดลูกผสม หรือ แบบผสม (hybrid libraries) การเป็นห้องสมุดลูกผสม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องสมุดทุกประเภท ทั้งห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดเฉพาะ

แนวคิดเรื่องห้องสมุดลูกผสม

ห้องสมุดลูกผสมไม่ใช่เรื่องใหม่ แนวคิดนี้ได้รับความสนใจ และกล่าวถึงในปลายทศวรรษ 1990 โดย Rusbridge (1998) ได้กล่าวถึงโครงการ e Lib ซึ่งเป็นโครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ของสหราชอาณาจักร (UK Electronic Libraries Program) ที่มีโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นการสร้างห้องสมุดดิจิทัลในระยะต่าง ๆ และเสนอว่าควรให้ความสนใจกับแนวคิดห้องสมุดผสมที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล และต่อไปผู้ใช้จะต้องการผสมผสานบริการห้องสมุดดิจิทัลกับบริการห้องสมุดลูกผสม

เมื่อพิจารณาคำว่า “ลูกผสม” หรือ “แบบผสม” จะเห็นได้ว่าเป็นการบูรณาการของสิ่งสองสิ่ง ในกรณีของห้องสมุดอาจพิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องของการบูรณาการกิจกรรม หรือ บริการของห้องสมุดดิจิทัล กับห้องสมุดแบบดั้งเดิมเข้าด้วยกัน ทั้งมีมุมมองในลักษณะที่เป็นพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดที่เริ่มจากห้องสมุดแบบดั้งเดิมมาเป็นห้องสมุดอัตโนมัติ ต่อมา เป็นห้องสมุด ลูกผสม และดิจิทัล หรือ ห้องสมุดเสมือน Pinfield (1999) ระบุว่า ห้องสมุดลูกผสม เป็นห้องสมุดที่อยู่ระหว่างห้องสมุดดั้งเดิม และ ห้องสมุดเสมือน และมีเป้าหมายที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้สารสนเทศไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดในห้องสมุดทั้งสองแบบสามารถใช้ร่วมกันได้อย่างไร้รอยต่อ เมื่อพิจารณาเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าการเป็นห้องสมุดผสมไม่ได้เป็นการนำเอาห้องสมุดทั้งสองแบบมารวมกัน แต่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ต้องผสมผสานทรัพยากรคือสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดแบบดั้งเดิม และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ / ดิจิทัลในห้องสมุดดิจิทัล รวมทั้งบริการในห้องสมุดแบบดั้งเดิม กับในห้องสมุดดิจิทัล หรือ ห้องสมุดเสมือน ดังนั้น แนวคิดห้องสมุดลูกผสมไม่ใช่ เป็นเพียงการมีทรัพยากร ทั้งสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น แต่ต้องมีสภาพแวดล้อมแบบผสมที่สามารถเปิดโอกาสการเข้าถึงสารสนเทศในทุกรูปแบบ เป็นห้องสมุดที่ออกแบบมาเพื่อนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ ในบริบทของห้องสมุด และระบบบูรณาการ รวมทั้งบริการในสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบสิ่งพิมพ์ กับระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้าไว้ด้วยกัน (Rusbridge, 1998) แม้แนวคิดห้องสมุดลูกผสมจะเริ่มต้นมานานกว่า ๒๐ ปีแล้วก็ตาม ห้องสมุดปัจจุบันต่างก็มีลักษณะเป็นห้องสมุดลูกผสม ที่ยังเผชิญความท้าทายทั้งในด้าน การจัดการทรัพยากร บริการ และ บุคลากร

การเข้าถึงทรัพยากรของห้องสมุดลูกผสม

คุณลักษณะสำคัญของห้องสมุดลูกผสม คือ การมีทรัพยากรทุกรูปแบบ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบสิ่งพิมพ์ และ ดิจิทัลที่จัดเก็บอยู่ในฐานข้อมูล คลังข้อมูล สามารถเข้าถึงได้ด้วยคอมพิวเตอร์และเครือข่าย ห้องสมุดจะเป็นที่ที่ช่วยให้ค้นหา ค้นพบ และหากผู้ใช้ต้องการก็จะทำได้รับทรัพยากรเหล่านี้ด้วย

ทรัพยากรที่เป็นสิ่งพิมพ์อยู่ในสถานที่เชิงกายภาพ ในขณะที่ทรัพยากรดิจิทัลจะมีการจัดเก็บ และเข้าถึงโดยทางอิเล็กทรอนิกส์ ถึงแม้หน้าที่หลักของห้องสมุดลูกผสมก็คือ การให้การเข้าถึงทรัพยากร ทั้งสองรูปแบบ แต่ความท้าทายดูเหมือนจะไปอยู่ที่ทรัพยากรดิจิทัลที่ไม่ได้มีแต่เฉพาะในห้องสมุด หากแต่อยู่บนสถานที่อื่นภายนอกห้องสมุดบนอินเทอร์เน็ต

ประเด็นสำคัญที่น่าพิจารณาขณะนี้ คือ ห้องสมุดจะจัดการกับการเข้าถึงแบบเปิด หรือ การเข้าถึง โดยเสรี (open access) สำหรับทรัพยากรดิจิทัลอย่างไร การเข้าถึงแบบเปิดเป็นแนวคิดที่กำลัง อยู่ในความสนใจของห้องสมุดอย่างมาก เมื่อกล่าวถึงการเข้าถึงแบบเปิด มักจะหมายถึงการเข้าถึงเอกสาร ฉบับเต็มที่ผู้ใช้สามารถอ่าน ทำสำเนา ดาวน์โหลด และเผยแพร่ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายบนเว็บ

ทรัพยากรสารสนเทศแบบเปิดบนเว็บเป็นทรัพยากรที่ทวีความสำคัญมากขึ้นของห้องสมุด ต้องมีการจัดหาอย่างระมัดระวังให้ได้ทรัพยากรที่มีคุณภาพ คือ มีความถูกต้อง ทันสมัย และที่สำคัญ คือ ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ห้องสมุดจึงควรพิจารณาที่จะนำเข้าไปรวมอยู่ในคอลเลกชัน และเมื่อนำเข้าไปรวมแล้ว ก็ควรสร้างจุดเข้าถึงให้ผู้ใช้ด้วย อย่างไรก็ตาม ควรมีการแนะนำเรื่องทรัพยากร กลุ่มนี้ด้วย อาจจะเป็น การนำวิธีการค้นหา (pathfinder) หรือ คู่มือแนะนำทรัพยากร (subject guide) นอกเหนือ จากการจัดหาโดยตรงแล้ว อาจใช้วิธีการแบบให้การเข้าถึงโดยเสรีแบบผสม (mixed open access) คือ จัดหาฐานข้อมูลให้บริการเอกสารหรือบทความที่ให้การเข้าถึงแบบเปิด ด้วย (Schmidt, Sennyey & Carstens, 2005, p. 409)

ความท้าทายที่สำคัญคือ การดูแลในการเข้าถึงทั้งในเรื่องคุณภาพของเอกสารแบบเปิด รวมทั้งช่องทางการเข้าถึงด้วยการเชื่อมโยงไปยังวารสารแบบเปิดยังคงอยู่หรือไม่ บทความยังอยู่ที่เดิม หรือเปลี่ยนที่ไปแล้ว มีการเปลี่ยนชื่อเอกสาร หรือ URL ที่เอกสารจัดเก็บอยู่หรือไม่

การสงวนรักษาทรัพยากรดิจิทัลเป็นประเด็นความท้าทายของห้องสมุดลูกผสมเช่นกัน การสงวนรักษาดิจิทัลอาจเป็นเรื่องใหม่สำหรับห้องสมุดหลายแห่ง ความพยายามในการสงวนรักษา ทรัพยากรในห้องสมุดโดยทั่วไป มักจะเป็นการทำสำเนา หรือ การสร้างตัวแทนให้กับทรัพยากร โดยเฉพาะ ทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเสียหาย หรือ เสื่อมสภาพได้ง่าย ปัจจัยที่มาเกี่ยวข้องคือเรื่องค่าใช้จ่าย การแปลงให้เป็นดิจิทัล (digitization) เป็นทางเลือกที่สำคัญ ประโยชน์ประการหนึ่งของการแปลงเป็น

ดิจิทัลนอกเหนือจากการรักษาต้นฉบับแล้วยังช่วยขยายการเข้าถึงให้เอกสารต้นฉบับ สามารถค้นหาเนื้อหาภายในเอกสารได้ อย่างไรก็ตามห้องสมุดอาจประสบกับปัญหา เรื่อง ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการแปลงให้เป็นดิจิทัล การขาดความรู้และทักษะของบุคลากร ห้องสมุดบางแห่งอาจเห็นว่า เกินขีดความสามารถของตนที่จะพัฒนาทักษะของบุคลากรที่จำเป็นในการวางแผนและดำเนินงานโครงการขนาดใหญ่ที่จะแปลงทรัพยากรให้เป็นดิจิทัลได้ นอกจากนั้นการแปลงให้เป็นดิจิทัลอาจไม่สามารถทำให้แน่ใจได้ว่าจะเป็นการสงวนรักษาให้คงอยู่ระยะยาวได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงรูปแบบ การปรับสภาพ การเคลื่อนย้ายที่นอกจากนั้นยังต้องมีการทำรายการและเมทาเดทา เพื่อการระบุและค้นหา ทั้งยังต้องสร้างสภาพแวดล้อมคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพที่จะให้บริการผู้ใช้อีกด้วย (Malinconico, 2002, p 170)

ความต้องการของผู้ใช้ และการจัดการบริการ

ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีผลกระทบต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงคือ เทคโนโลยีสารสนเทศ และความต้องการของผู้ใช้บริการ การเปลี่ยนจากห้องสมุดแบบดั้งเดิมเป็นห้องสมุดแบบผสม มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงในเรื่องความต้องการของผู้ใช้ที่ต้องการสารสนเทศดิจิทัลในเวลาอันรวดเร็วทันเหตุการณ์ และต้องการการเข้าถึงออนไลน์จากทุกที่และทุกเวลา ความต้องการเหล่านี้ส่งผลโดยตรงกับการจัดการบริการในหลายประเด็น ได้แก่

๑. ทรัพยากรที่ให้บริการ ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า ทรัพยากรในห้องสมุดผสมจะมีทรัพยากรดิจิทัลเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่เป็นดิจิทัลอยู่แล้ว แปลงให้เป็นดิจิทัล และจัดหา นอกจากนี้ยังเป็นทรัพยากรที่มีในห้องสมุดเอง หรืออยู่ในสถานที่ห่างไกลภายนอกห้องสมุด ความต้องการใช้ทรัพยากรดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ใช้มักจะต้องการได้เอกสารเนื้อหาเต็ม และมักจะคิดว่าเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ได้โดยทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งที่ตามความเป็นจริง ห้องสมุดต้องใช้งบประมาณในการจัดหาทรัพยากรบางส่วนนั้นมาให้บริการ ผู้บริหารจึงต้องวางแผน และตัดสินใจให้ดีในการลงทุน และการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้บริการ รวมทั้งวางแผนประชาสัมพันธ์บริการ เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าการลงทุนให้มากที่สุด ผู้บริหารควรพิจารณาในเรื่องความร่วมมือในการให้บริการด้วย เพราะในสภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ ห้องสมุดอาจถูกตัดหรือลดงบประมาณ ในขณะที่ราคาของฐานข้อมูลออนไลน์ทั้งหลายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ห้องสมุดไม่สามารถจัดหาทรัพยากรที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างครบถ้วน ความร่วมมือในการให้บริการ อาจจะอยู่ในรูปภาคี (consortium) หรือ เครือข่ายตามนโยบายของห้องสมุด

การส่งเสริมความฉลาดรู้สารสนเทศ (information literacy) เป็นเรื่องสำคัญ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถค้น และได้รับทรัพยากรดิจิทัลที่ต้องการ แต่เดิมห้องสมุดอาจจะจัดกิจกรรมภายในไม่ว่าจะเป็นการปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด การจัดอบรม การจัดกิจกรรมแนะนำทรัพยากร แต่ในขณะนี้

จะมีการจัดกิจกรรมออนไลน์ ทั้งที่เป็นการอบรมออนไลน์ การติวออนไลน์ การตอบคำถามและเกมมากขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่ห้องสมุดควรจะต้องพิจารณาก็คือ อาจจะมีกลุ่มผู้ใช้ที่มีทักษะและ มีประสบการณ์ การใช้คอมพิวเตอร์สูงที่อาจจะข้ามผ่านบริการของห้องสมุด ห้องสมุดจะให้ความสนใจกับกลุ่มนี้หรือไม่ อย่างไร

๒. การออกแบบบริการ (service design) บริการของห้องสมุดลูกผสมมีความเปลี่ยนแปลงไป เช่นกัน บริการบางอย่างอาจจะถูกยกเลิกไป บริการแบบใหม่อาจเกิดขึ้นมาแทนที่ แนวคิดที่กล่าวถึงกัน อย่างกว้างขวางขณะนี้ก็คือ การออกแบบบริการ ซึ่งเป็นการออกแบบระบบ หรือ กระบวนการที่มุ่งเน้น การให้บริการโดยรวมแก่ผู้ใช้ โดยสร้างประสบการณ์ในการใช้บริการของผู้ใช้ การนำแนวคิดนี้ มาใช้ส่วนหนึ่งเป็นการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้เกิดความเข้าใจผู้ใช้ มีลักษณะการสร้างสรรค์ร่วมกัน โดยนำผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมาร่วมในกระบวนการออกแบบ มีการจัดลำดับโดยการแบ่งบริการ ทั้งหมดออกเป็นกระบวนการแต่ละกระบวนการ พยายามทำให้ประสบการณ์ของผู้ใช้เห็นได้และจับต้องได้ และทำให้เกิดจุดที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ (touchpoint) กับกระบวนการให้บริการ (Pham, 2016 ; Interaction Design, 2020) ในการนำการออกแบบบริการมาใช้ ห้องสมุดอาจพิจารณาวิธีการและเครื่องมือ ต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลมาใช้ Narges (2018) นำเสนอวิธีการและเครื่องมือเป็น ๔ ระยะ ดังนี้

(๑) การปรับแนว และ สร้างกรอบปัญหา (alignment and problem framing) ทีมงานจะอนุมานแผนที่การเดินทาง(journey map) ของผู้ใช้บริการจากประสบการณ์ของตน จากนั้นสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการเพื่อสร้างความกระจ่างและระบุผลลัพธ์ที่ต้องการให้สำเร็จ จัดการประชุมปฏิบัติการให้ทั้งทีมและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมาบอกความคาดหวังจากโครงการและ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการประชุมปฏิบัติการจะได้แผนที่การเดินทาง พิมพ์เขียวสภาพการบริการ ปัจจุบัน และแผนที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กับผู้ให้บริการ จุดสัมผัสบริการ หรือจุดที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้

(๒) การค้นพบและการทำแผนที่เชื่อมโยง (discovery and mapping) ทีมงานทำวิจัย เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ใช้เชิงลึก เพื่อเข้าใจ ความต้องการ แรงจูงใจ มุมมอง และพฤติกรรมของผู้ใช้ ผลจากการวิจัยจะทำให้ได้แผนที่ประสบการณ์ของผู้ใช้กับผลิตภัณฑ์ หรือ บริการว่าอยู่ในระดับใด ทั้งยังได้หลักการเรื่องประสบการณ์ที่ผู้ใช้ในอนาคตน่าจะรู้สึกเช่นไรซึ่งจะนำไปใช้ในการตัดสินใจ ตั้งวัตถุประสงค์การออกแบบ ได้ต้นแบบข้อมูลผู้ใช้ที่บอกรูปแบบพฤติกรรมว่าผู้ใช้ทำอะไร และอยากได้อะไร

(๓) ความคิด และ การมองเห็นภาพ (ideation and envision) ที่ทีมงานจัดกิจกรรมระดมความคิด เพื่อให้ได้แนวคิดต่าง ๆ ในเวลาที่กำหนด สร้างกรอบความคิดโดยจัดลำดับความสำคัญ สร้างสตอรี่บอร์ดเกี่ยวกับประสบการณ์ในอนาคต มีการแสดงภาพการสวมบทบาทการให้บริการ และได้เรื่องราวที่ฉายภาพความต้องการบริการในอนาคต

(๔) การวางแผน (evolution and piloting) ทีมงานสร้างพิมพ์เขียวสำหรับการออกแบบบริการในอนาคต ที่มีรายละเอียดเพียงพอสำหรับการทำงาน การลงมือปฏิบัติ และการดำเนินงานต่อไป จัดทำการ์ดที่ระบุว่าทำอะไรบ้างในโครงการ จัดทำแผนที่นำทาง (roadmap) สำหรับการจัดบริการที่จะเริ่มต้น ณ ปัจจุบันไปถึงอนาคต จัดเป็นช่วงระยะเวลา ทำต้นแบบและทดลองจัดบริการขั้นต่ำเพื่อดูว่ามีกลไกใดบ้างสำหรับอนาคต

การออกแบบบริการมีประโยชน์อย่างมาก เมื่อนำมาใช้แล้วห้องสมุดจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในยุคดิจิทัลที่มีความหลากหลาย สามารถเข้าใจพฤติกรรมผู้ใช้ สื่อสารกับผู้ใช้ และจัดบริการที่มีคุณภาพได้

๓. การประเมินบริการ การที่ห้องสมุดจะทราบว่าบริการสารสนเทศของตนมีคุณภาพหรือไม่นั้น ต้องมีการประเมิน การประเมินเป็นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิจารณาว่ากิจกรรม หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีคุณภาพหรือไม่ กระบวนการในการประเมินจะเริ่มจากการระบุวัตถุประสงค์ของการให้บริการ นั่นคืออะไร มีการตั้งเกณฑ์ หรือ มาตรการในการวัดประสิทธิภาพ ซึ่งเกณฑ์วัดประสิทธิภาพในห้องสมุดแต่เดิมมักจะเป็นเกณฑ์เชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้ใช้บริการ จำนวนทรัพยากร เป็นต้น ขั้นตอนต่อมาคือการพิจารณาหาเครื่องมือวัด เก็บรวบรวมข้อมูล และประเมินผล

ในการประเมินประสิทธิภาพบริการนั้น ห้องสมุดพิจารณาเกณฑ์ประเมินจากการใช้ข้อมูลที่มี หรือข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ง่าย ศึกษาความคาดหวังจากผู้ใช้ กำหนดมาตรฐานการให้บริการ กำหนดวัตถุประสงค์การประเมิน ทำการประเมิน หรือเปรียบเทียบผล (การบริการ) กับมาตรฐานและความคาดหวังจากผู้ใช้ จัดให้มีกระบวนการดำเนินการสนับสนุนถ้าจำเป็น โดยเฉพาะการจัดให้มีบุคลากรเพียงพอ ห้องสมุดอาจพิจารณาการออกแบบบริการ ผลก็คืออาจมีจัดบริการใหม่ ยกเลิกบริการเก่า ที่สำคัญคือจัดให้มีกลไกการให้ข้อมูลป้อนกลับเรื่องความต้องการของผู้ใช้

เครื่องมือวัดคุณภาพที่เน้นความพึงพอใจของลูกค้า หรือ ผู้ใช้ที่รู้จักกันดี คือ โมเดล SERVQUAL ซึ่งเป็นโมเดลที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญการตลาดชาวอเมริกัน คือ Parasuraman, Berry และ Zeitham โมเดลนี้วัดคุณภาพบริการจากมุมมองของผู้ใช้ ปัจจัยกำหนดคุณภาพ หรือ มิติด้านคุณภาพ มี 10 ประการ คือ ความน่าเชื่อถือ (reliability) การตอบสนองลูกค้า (responsiveness) สมรรถนะขององค์กร

(competence) การเข้าถึงบริการ (access) ความสุภาพและเป็นมิตรของผู้ให้บริการ (courtesy) การติดต่อสื่อสาร (communication) ความน่าเชื่อถือ (reliability) ความไว้วางใจ (credibility) ความปลอดภัย (security) การรู้จักผู้ใช้ (knowing the customer) การสร้างบริการให้เป็นรูปธรรม (tangibles)

การวิเคราะห์จากโมเดลนี้ใช้สิ่งที่เรียกว่า การวิเคราะห์ช่องว่าง (gap analysis) ที่เกิดขึ้นระหว่างความต้องการของผู้ใช้กับบริการที่จัดให้ มีช่องว่าง ๕ ประเภท คือ (Mulder 2018)

(๑) ช่องว่างด้านความรู้ (knowledge gap) เกิดขึ้นเมื่อองค์กรขาดความรู้เกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ใช้ ทำให้เข้าถึงผู้ใช้ผิดวิธี

(๒) ช่องว่างพื้นฐาน (standard gap) องค์กรคิดว่าผู้ใช้คาดหวังอะไร ซึ่งอาจเป็นความคิดที่ผิดตั้งแต่ต้นและถ้าเอาไปใช้วางแผนเกี่ยวกับบริการด้วยแล้วจะเกิดปัญหามา

(๓) ช่องว่างการนำส่งบริการ (Delivery gap) เกิดขึ้นได้เมื่อองค์กรนำส่งบริการที่ผู้ใช้ไม่ได้คาดหวัง

(๔) ช่องว่างการสื่อสาร (Communications gap) ในบางครั้งสิ่งที่องค์กรสื่อสารออกไปอาจสร้างความเข้าใจผิดให้กับลูกค้า โดยเฉพาะ เมื่อองค์กรสัญญาว่าจะให้สิ่งที่ตนเองไม่สามารถทำได้

(๕) ช่องว่างด้านความพึงพอใจ (satisfaction gap) ความไม่พึงพอใจจะเกิดขึ้นได้หากผู้ใช้รับบริการจริงไม่เป็นไปตามที่คาดหวังว่าจะได้รับ

โมเดลนี้ผู้ตอบจะประเมินรายการ ๓ เรื่อง คือ ความคาดหวังขั้นต่ำสุด เกี่ยวกับบริการ ความคาดหวังที่พึงปรารถนา และการรับรู้เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของบริการ

เครื่องมือวัดคุณภาพในหอสมุดที่นิยมใช้ คือ LibQual+ จัดทำโดย Association of Research Libraries (ARL) ARL ได้จัดทำโครงการ LIBQUAL+ ร่วมกับห้องสมุดมหาวิทยาลัย Texas A & M โดยการใช้การสำรวจบนเว็บ (web-based survey) การสำรวจยังคงมีรากฐานมาจากการวิเคราะห์ช่องว่าง (gap analysis) เช่นเดียวกับ SERVQUAL ผู้ตอบแบบสอบถาม จะระบุระดับความคาดหวังขั้นต่ำสุด ระดับที่พึงปรารถนา และระดับการรับรู้เรื่องบริการที่ได้รับ มิติในการประเมินมีในด้าน ๑) ผลกระทบของบริการ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของบุคลากรห้องสมุด ๒) ห้องสมุดในฐานะสถานที่ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ๓) การควบคุมสารสนเทศ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความสะดวกในการค้นพบสารสนเทศ เช่น การใช้เครื่องมือช่วยค้นเว็บไซต์ การมีสิ่งพิมพ์และทรัพยากรสารสนเทศให้ใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคำถามอีก ๕ ข้อในบริบทของห้องสมุดเอง เพื่อนำไปใช้

ตามความต้องการเชิงกลยุทธ์ ห้องสมุดที่ใช้ LIBQUAL+ จะเสียค่าใช้จ่ายในการใช้ และวิเคราะห์แบบสอบถาม และจะได้รับผลทางเว็บต่อไป (SCONUL, 2020)

เกณฑ์วัดคุณภาพของบริการในห้องสมุดมีการพัฒนาเรื่อยมา ห้องสมุดสามารถนำเครื่องมือในภาคธุรกิจมาใช้โดยเฉพาะ ในประเด็นเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์และบริการ โมเดลที่น่าสนใจ คือ โมเดลของ Kano (Kano model) พัฒนาโดยศาสตราจารย์ Noriaki Kano ในช่วงทศวรรษ 1980 เพื่อศึกษาความต้องการของลูกค้าที่มีผลต่อความพึงพอใจ มีทั้งหมด ๕ ประเภท คือ (*Discovering the Kano Model*, 2020)

(๑) ความต้องการบริการแบบที่ปฏิบัติอยู่ (performance requirement) เป็นความต้องการที่ลูกค้าสามารถแสดงออกมาให้ผู้ให้บริการรับรู้ได้ เมื่อจะเลือกใช้หรือประเมินบริการ วิธีการที่ใช้ก็อาจจะเป็นการสอบถามหรือสัมภาษณ์

(๒) ความต้องการบริการพื้นฐาน (basic requirement) เป็นความต้องการที่ลูกค้าคาดหวังว่าจะได้รับการบางครั้งเป็นบริการธรรมดาที่อาจถูกมองข้ามไป ถ้าหน่วยงานทำได้ไม่ดีความพึงพอใจก็จะต่ำ แต่หากถึงแม้หน่วยงานทำได้ดี ลูกค้าก็จะรู้สึกเฉยๆ

(๓) ความต้องการบริการแบบที่สร้างความตื่นเต้น (excitement requirement) เมื่อลูกค้าได้รับบริการที่ดีเหนือความคาดหมาย ก็จะรู้สึกตื่นเต้นยินดี

(๔) ความต้องการที่ได้รับบริการที่ตนไม่สนใจ (indifferent requirement) หน่วยงานอาจให้บริการที่ลูกค้าไม่สนใจว่าจะมีบริการนั้นหรือไม่

(๕) ความต้องการแบบผกผัน (reverse requirement) คือ ลูกค้าจะรู้สึกไม่พอใจหากมีบริการนี้ถ้าหน่วยงานยังให้บริการอยู่

การประเมินคุณภาพบริการสามารถวัดได้จากหลายเกณฑ์ ห้องสมุดสามารถเลือกใช้วิธีการตามความเหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินเป็นสิ่งสำคัญ ห้องสมุดต้องพิจารณาว่าข้อมูลใดเป็นที่ต้องการ และใครจะเป็นผู้ที่เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล

บรรณารักษ์ลูกผสม (hybrid librarians)

ผู้ที่มิบทบาทในการจัดการห้องสมุดลูกผสมให้มีประสิทธิภาพคือ บรรณารักษ์ ขณะนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทในด้านต่าง ๆ ห้องสมุดเปลี่ยนจากการเป็นแหล่งเก็บหนังสือเป็นแหล่งสารสนเทศที่มุ่งเน้นการให้บริการจากห้องสมุดทางกายภาพ เป็นห้องสมุดเสมือนที่เน้นการเข้าถึงผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์

ห้องสมุดสามารถขยายการให้บริการนอกกรอบห้องสมุด บรรณารักษ์จึงมีบทบาทเพิ่มขึ้น ในการสร้าง จัดเก็บ นำเสนอ และเผยแพร่สารสนเทศ และต้องมีสมรรถนะด้านต่าง ๆ ให้สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดได้

สมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่บุคลากรในองค์การจำเป็นต้องมีในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ และภารกิจที่รับผิดชอบ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่สามารถส่งผลต่อความสำเร็จ ในการปฏิบัติงาน สมรรถนะ หรือ ความรู้ความสามารถ กลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) คุณลักษณะของบุคคล (attributes) หรือที่เรียกกันว่า KSAs ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากพฤติกรรม ในการทำงานที่แสดงออกมาแต่ละบุคคล

สมรรถนะในการจัดการห้องสมุดลูกผสม เป็นสมรรถนะทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ ศาสตร์ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล (Allen, 2005; Pugh 2005; Swapna & Biradar, 2016; Tyagi & Sharma, 2018) สามารถแบ่งได้เป็นสมรรถนะด้านการบริหาร เทคนิค บริการ เทคโนโลยี และสมรรถนะอื่น ๆ

๑. สมรรถนะด้านการบริหาร มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านการบริหาร และคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่จะช่วย ให้งานดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปได้ สมรรถนะดังกล่าว ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการ การวางแผนการเงิน และงบประมาณ การแก้ไขปัญหา การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารความเสี่ยง การจัดการความรู้ในองค์กร และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ การตลาด และการประชาสัมพันธ์ การจัดการโครงการ การจัดการอาคารสถานที่ ที่สำคัญคือสมรรถนะที่เกี่ยวข้อง กับภาวะผู้นำ เช่น การสร้างทีม การสื่อสารองค์กร และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล การสร้างความร่วมมือ การจัดการความเปลี่ยนแปลง การให้คำปรึกษา (consulting) การดูแล (mentoring) การโค้ช (coaching) สำหรับสมรรถนะการบริหารที่จำเป็นอีกประการก็คือ การจัดการลิขสิทธิ์

๒. สมรรถนะด้านเทคนิค เป็นสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความรู้และสารสนเทศ ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ การทำรายการ การจัดการเมทาดาตา การพัฒนาทรัพยากร การจัดการสารสนเทศ จากแหล่งทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด รวมทั้งการประเมินสารสนเทศจากแหล่งเหล่านั้น การสงวน รักษา การดูแลรักษาข้อมูล (data curation)

๓. สมรรถนะด้านบริการ ในห้องสมุดลูกผสมจะเป็นสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ และจัดบริการในสภาพแวดล้อมแบบผสม นอกเหนือจากบริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่ผู้ใช้ต้องเข้ามาใช้ใน ห้องสมุดแล้ว ยังมีสมรรถนะเกี่ยวกับบริการอิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ จากคลังสถาบัน/คลังข้อมูล และทรัพยากรแบบเปิด(open access resources) การสืบค้นสารสนเทศ บนเว็บ การให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าเสมือน (virtual reference) การนำส่งบริการ ทางอิเล็กทรอนิกส์ การสอนความฉลาดรู้สารสนเทศ (information literacy)

๔. สมรรถนะด้านเทคโนโลยี ในสภาพแวดล้อมทางดิจิทัล บรรณารักษ์ต้องเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ และพัฒนาสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ การใช้ระบบประมวลผลกลุ่มเมฆ (cloud computing) ระบบจัดการฐานข้อมูล อินเทอร์เน็ตและเวิร์ลด์ไวด์เว็บ มัลติมีเดีย เทคโนโลยีดิจิทัล และการประมวลผลสื่อดิจิทัล เทคโนโลยีภาพลักษณ์ (imaging technology) ระบบสารนิเทศดิจิทัล สารนิเทศออนไลน์และสารนิเทศออปติคัล เครือข่ายความรู้ (knowledge network) และสื่อสังคม (social media)

๕. สมรรถนะอื่น ๆ บทบาทของบรรณารักษ์ลูกผสม ทำให้ต้องมีสมรรถนะอื่น ๆ ด้วย เช่น ทักษะการนำเสนอ (presentation skills) และการเขียน การติวและการสอนออนไลน์ (online tutoring and teaching) และทักษะภาษาต่างประเทศ

การพัฒนาสมรรถนะของบรรณารักษ์ลูกผสมอาจไม่จำเป็นถ้าทุกคนมีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นอยู่แล้ว และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเอง แต่จะจำเป็นหากบรรณารักษ์บางคนรู้มากหรือมีความสามารถมากกว่าคนอื่น ๆ และหากผู้บริหารอยากให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทัดเทียมกัน เมื่อจะพัฒนาสมรรถนะ ห้องสมุดต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่า วัตถุประสงค์คืออะไร ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ ใครเป็นผู้ระบุมสมรรถนะหรือได้รายการสมรรถนะนั้นมาจากที่ใด จะเน้นสมรรถนะอะไรบ้าง รวมทั้งมีกำหนดเวลาหรือไม่

วิธีการพัฒนาสมรรถนะ สามารถทำได้หลายวิธี ห้องสมุดอาจให้มีการฝึกอบรมในงานที่มีเพื่อนร่วมงานที่มีความรู้และทักษะเป็นผู้ดูแล อาจใช้การโค้ชจากภายใน และภายนอก จัดการฝึกอบรมเป็นทางการโดยวิทยากรภายในหรือใช้วิทยากรภายนอก สำหรับตัวบรรณารักษ์เองอาจพัฒนาสมรรถนะของตนจากการอ่าน การสังเกตการณ์ทำงาน และการร่วมมือในการทำงานที่จะเป็นการฝึกทักษะได้

การพัฒนาสมรรถนะส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ กระบวนทัศน์ของการเรียนรู้สมัยใหม่ที่ประกอบด้วย ตัวผู้เรียน แหล่งเรียนรู้ และวิธีการเรียนแบบใหม่ ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งบุคคล คือ ผู้เชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของตนเองหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ เช่น คลังความรู้ ห้องสมุดเสมือนบนเครือข่าย และอาจจะเรียนรู้ได้จากแนวปฏิบัติที่ดี (best practice) ภายในห้องสมุดของตน หรือจากห้องสมุดหรือองค์กรสารสนเทศอื่น

วิธีการเรียนรู้จะมีความเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วย (computer assisted learning) โดยเฉพาะการเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) หลักสูตรออนไลน์แบบเปิด (MOOC- Massive Open Online Courseware) การเรียนรู้แบบร่วมมือออนไลน์ (online collaborative learning)

นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมต่าง ๆ ที่สำคัญคือการเรียนรู้ที่ได้จากการสนับสนุนการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นการโค้ชจากเพื่อนร่วมงาน หรือผู้เชี่ยวชาญ หรือ การร่วมการทำงานในทีม การร่วมในชุมชนปฏิบัติการ (community of practice -CoP)

ความส่งท้าย

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของห้องสมุดที่เป็นผลกระทบจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ต้องเกิดการปรับกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ของห้องสมุด โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารองค์กร บริการสารสนเทศและผู้ใช้ มีการเกิดขึ้นของห้องสมุดลูกผสม ที่ผสมผสานการดำเนินงานแบบดั้งเดิม กับทรัพยากรและบริการแบบดิจิทัล อาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดในปัจจุบันต่างก็เป็นห้องสมุดลูกผสมทั้งสิ้น การจัดการในแบบผสมนี้ต้องอาศัยผู้บริหารและบุคลากรที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และมีความรู้ความสามารถ เพื่อที่จะให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ดีที่สุด และทำให้ชุมชนเห็นถึงความจำเป็นในความ “คงอยู่” ของห้องสมุดไม่ว่าจะทางกายภาพ หรือในรูปแบบดิจิทัลก็ตาม ♦

บรรณานุกรม

- Allen, L. **Hybrid librarians in the 21st century library: A collaborative service-staffing model**. [Online] Retrieved from: <http://ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/conferences/pdf/allen05.pdf> (). 2005.
- Discovering the Kano Model**. [Online] Retrieved from: <https://www.kanomodel.com/discovering-the-kano-model/>
- Interaction Design. **Service design**. [Online] Retrieved from: <https://www.interaction-design.org/literature/topics/service-design>. 2020.
- Malinconico, S.M. Digital preservation technologies and hybrid libraries. **Information Services & Use**. 22 (2002) 159–174.
- Mulder, P. **SERVQUAL model**. [Online] Retrieved from: <https://www.toolhero.com/quality-management/servqual-model>. 2018.
- Narges, I. **Service design tools & methods**. [Online] Retrieved from: <https://medium.com/capitalonedesign/service-design-tools-methods-6e7f62fcf881>

- Pham, Chi Pham. **What's Service Design? And Why Does it Matter?**. [Online] Retrieved from: <https://uxdesign.cc/whats-service-design-and-why-does-it-matter-5025ca624f2?gi=ce0b15acc038>. 2016.
- Pinfield, S. **The hybrid library: the view from UK**. [Online] Retrieved from: <http://eprints.nottingham.ac.uk/32/2/InetBib.pdf>. 1999.
- Pugh, L. The management of hybrid libraries. **Library & Information Research (LIR)**. 29,92 (2005) 13-31.
- Rusbridge, C. **Towards the Hybrid Library**. [Online] Retrieved from: <http://www.dlib.org/dlib/july98/rusbridge/07rusbridge.html>. 1998.
- Schmidt, K.D., Sennyey, P. & Carstens. "T.V. New roles for a changing environment: Implications of Open Access for Libraries" **College & Research Libraries** 66,2 (2005) 407-16.
- SCONUL. **What is LibQual+?**. [Online] Retrieved from: <https://www.sconul.ac.uk/page/what-is-Libqual>. 2020.
- Swapna, G & Biradar, B.S. Competencies for library professionals in digital environment. **e-Library Science Research Journal**. 5,2 (2016). Retrieved from: www.lsrj.in.
- Tyagi, A & Sharma "S.K. Re-engineering of library in digital environment" **Library Progress (International)**. 38,2 (2018). doi: 10.5958/2320-317X.2018.00036.3.

ปัญหาการอ่านในสังคมไทย : บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

The Problem of Reading in Thai Society : Social and Cultural Context

พงศ์ศักดิ์ สังขวิทยุ*

Pongsak Sungkapinyo

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค้นหา และวิเคราะห์ปัญหาการอ่านของคนไทย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและหลักการวิเคราะห์วาทกรรม ตามแนวคิดของ Foucault พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในรูปแบบของตัวบทจากเอกสารที่ได้คัดเลือกจำนวน ๑๘๐ รายการ ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ส่งผลต่อการอ่านของคนไทยในประเด็นปัจจัยเงื่อนไขบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรม ๗ ประเด็นหลัก คือ สังคมไทยเป็นสังคมบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ระบบสังคมแบ่งชนชั้น ระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง ปัญหาด้านความยากจน การขาดแบบอย่างที่ดีทางด้านการอ่าน ทศนคติและความเชื่อทางด้านการอ่าน และพฤติกรรมและนิสัยของคนไทย

คำสำคัญ: การอ่าน ปัญหาการอ่าน วาทกรรมการอ่าน

ABSTRACT

The objective of this research was to study, search for, and analyze reading problems of Thai people. This qualitative research employed content analysis and Foucault's approach discourse analysis as methods. The researcher collected data in the form of text from 180 selected documents including the printed materials and internet resources. The research result found that 7 major problems affecting Thai reading on socio-cultural context are oral tradition, social system, patronage system and friends, poverty problems, lacking good role models in reading, reading attitudes and beliefs, and Thai people's behavior and habits.

Keyword: Reading Culture, Problem of Reading, Reading Discourse

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรการจัดการสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดินประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๘

บทนำ

ในแวดวงวิชาการ และสื่อมวลชน ต่างมีคำถามว่าทำไมเด็กไทยไม่อ่านหนังสือ หรืออ่านหนังสือน้อย มักเป็นคำถามคาใจผู้ใหญ่หลายคน^๒ เนื่องจากข้อมูลที่เปิดเผยถึงสถิติการอ่านของคนไทยทำให้ผู้คนแปลกใจ และสะท้อนใจมากที่สุด^๓ มุมมิต ฌ รัตติกาล^๔ กล่าวว่า “การที่คนไทยไม่นิยม ไม่ชอบ ไม่สนใจการอ่าน หนังสือ นับเป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องช่วยกันอธิบายสาเหตุเพื่อจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ อย่างเป็นระบบ รอบด้าน และมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะนำทางให้เราเข้าใจปัญหาการไม่อ่านหนังสือของคนไทยในแง่มุม อื่น ๆ อาจจะต้องเริ่มต้นที่การตระหนักเสียก่อนว่า การที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่นิยมใส่ใจในการอ่านหนังสือนั้นย่อมไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ หากแต่เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ดำเนินมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จนทำให้มีคนประกาศความรู้สึกของความเป็น “คนไทย” กับการไม่อ่านหนังสือได้อย่างมั่นใจขนาดนั้น” เพราะปัญหาการอ่านหนังสือน้อยของคนไทย ถือเป็นปัญหาหลัก และวิกฤตใหญ่ที่ประเทศไทยต้องเร่งแก้ไข^{๕,๖} และการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดในระยะแรก ก็คือต้องหาเหตุผลว่าทำไมคนไทยอ่านหนังสือน้อย หรือไม่รักการอ่าน เพื่อที่จะได้วางแผนและแก้ปัญหา ได้ถูกทาง

มีนักวิชาการหลายท่านได้พยายามหาคำตอบว่าทำไมคนไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน ไม่รักการอ่าน หรืออ่านหนังสือน้อย โดยพยายามสืบค้นตั้งแต่อดีต ทั้งแง่มุมประวัติศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ การเมืองการปกครอง รวมถึงระบบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ระบบการศึกษาของรัฐ และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดความรู้ นักวิชาการเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็น และมุมมองหลากหลายเพื่อค้นหา

^๒ อร. ปัญหาการอ่านของเด็กไทย. ๒๕๕๑. สืบค้นจาก: <http://www.oknation.net/blog/techno3008/2008/08/02/entry-1>.

(๑๙ มีนาคม ๒๕๕๘)

^๓ พีมินท์. เด็กไทยน่าเป็นห่วง!! ม.๑ เริ่มอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้. ๒๕๕๖. สืบค้นจาก: <https://www.dek-d.com/education/32628>. (๒๒ กันยายน ๒๕๕๖).

^๔ มุมมิต ฌ รัตติกาล. ทำไมคนไทยไม่อ่านหนังสือ. ๒๕๕๘. สืบค้นจาก: <http://prachatai.org/journal/2015/01/57243>. (๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘).

^๕ สุวัฒนา ขจีจิต. บทความประเด็นปัญหาสังคม เรื่อง เด็กไทยอ่านหนังสือน้อยลง. ม.ป.ป. สืบค้นจาก: http://mcpswis.mcp.ac.th/html_edu/cgi-bin/mcp/main_php/print_informed.php?id_count_inform=22840. (๗ กันยายน ๒๕๕๙).

^๖ MGR Online. อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ขำร้าย “อ่านน้อย” จับประเด็นไม่ได้ วิกฤตใหญ่ที่ไทยต้องแก้. หน้าแรกผู้จัดการ Online. ๒๕๕๙. สืบค้นจาก: <http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9590000000019>. (๗ กันยายน ๒๕๕๙).

สาเหตุที่แท้จริง วิลาสินี พิพิธกุล^๗ กล่าวว่าสังคมไทยรณรงค์เรื่องการอ่านมานาน ไม่ต่ำกว่า ๓๐-๔๐ ปี ก็ว่าได้ แต่ทำไมการอ่านจึงยังไม่ฝังรากอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย ส่วนปริญา ชวสมุน^๘ ได้ให้แง่คิดที่ว่าที่มาของคำกล่าวหา "คนไทยไม่อ่านหนังสือ" จะกลายเป็นคำจำกัดความถึงวัฒนธรรมการอ่านของคนไทยไปแล้ว ไม่ว่าจะด้วยนิสัยใจคอ สภาพแวดล้อม หรือปัจจัยอะไรต่อมิอะไรที่ทำให้คนไทยไม่อ่านหนังสือ (อย่างที่เขาวา) แต่วันนี้มีคำอธิบายเป็นเรื่องเป็นราวเรียบร้อยแล้ว

สกล บุญยทัต^๙ กล่าวว่าประเทศไทยถูกระบุว่ามีจำนวนประชากรที่นิยมอ่านหนังสือค่อนข้างน้อย และหนังสือที่แพร่หลายเป็นที่นิยมต่อการอ่านก็จัดได้ว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่าในระดับพื้นฐานที่อาจ จะไม่สามารถเกื้อหนุนหรือส่งเสริมในทางภูมิปัญญาได้อย่างเด่นชัด การอ่านหนังสือจึงกลายเป็นดังวิกฤติแห่งศรัทธาที่สังคมแทบจะไม่สามารถสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่รอบรู้และมีความแหลมคมทางปัญญาขึ้นมาได้ สิ่งนี้จะกลายเป็นปมปริศนาที่ขบไม่แตกว่า เหตุใดคนไทยจึงไม่ใฝ่หาและเห็นคุณค่าของการอ่านหนังสือ มูลเหตุใดที่ก่อให้เกิดวิกฤติดังกล่าวนี้อย่างนี้ ระบบการศึกษาที่คับแคบ แนวนโยบายที่ไม่ชัดเจนในการส่งเสริมของรัฐ รวมทั้งรสนิยมส่วนตัวของผู้คนยุคใหม่ที่เลือกจะเสพการรับรู้ด้วยสิ่งอื่นมากกว่าหนังสือ ประเด็นเหล่านี้นำมาซึ่งการพินิจพิเคราะห์อันยากลำบาก ต้องการพิสูจน์ว่าปมปัญหาอันเป็นวิกฤติเบื้องต้นเป็นเรื่องจริงหรือเป็นเพียงอาการของความวิตกกังวลจากการเข้าใจผิด

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาถึงปัจจัย ปัญหา และบริบทสำคัญ ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอ่านของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลเหตุของปัญหาดังที่ปริญา ชวสมุน^{๑๐} กล่าวว่า “เพราะก่อนหน้านี้ยังไม่มีใครชี้ชัดได้ว่าคนไทยอ่านหนังสือหรือไม่ ถ้าอ่านพวกเขาก็อ่านอะไร มีเพียงการคาดเดาและตีตราว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ซึ่งอันที่จริงข้อมูลเหล่านี้หากรู้แจ้งรู้จริงจะมีคุณมากกว่าแค่รู้ว่าคนไทยอ่านหนังสือหรือไม่และอย่างไร เพราะในยุคที่สังคมออนไลน์เป็นมากกว่าโลกคู่ขนาน 'การอ่าน' กับ 'การดู' มีเพียงเส้นบางกั้น เป็นที่มาของคำกล่าวหา คนไทยไม่อ่านหนังสือหรืออันที่จริงคนไทยอ่าน เพียงแต่อ่านอะไร”

^๗ วิลาสินี พิพิธกุล, “สร้างสังคมการอ่าน ไม่ใช่เรื่องเล็กที่พรรคการเมืองจะมองข้าม”, โพสต์ทูเดย์, (๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๐).

หน้า A๑๐.

^๘ ปริญา ชวสมุน. *อ่านอะไร...คนไทย*. ๒๕๕๘. สืบค้นจาก: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/636858>. (๙ ธันวาคม ๒๕๕๘).

^๙ สกล บุญยทัต, “อ่านเกิดชาวไทย”, *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* ๕๙, ๓๐ (๑๓-๑๔ เมษายน ๒๕๕๕), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๑๐} ปริญา ชวสมุน. *อ่านอะไร...คนไทย*. ๒๕๕๘. สืบค้นจาก: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/636858>. (๙ ธันวาคม ๒๕๕๘).

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อตอบคำถามว่าทำไมคนไทยไม่รักการอ่าน ด้วยการใช้หลักวิธีการสืบสวนวงศ์วาน (archaeology) และวงศ์วาน (genealogy) ร่วมกัน ซึ่งเป็นทฤษฎีของมิเชล ฟูกูต์ (Micheal Foucault) เพื่อศึกษาถึงภาคปฏิบัติการทางสังคม (social practice) ในด้านปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อวาทกรรมการอ่านในสังคมไทย ด้วยการสืบค้น เจาะลึกเอกสารต่าง ๆ เพื่อค้นหาว่ามีอำนาจ ทัศนคติ ความเชื่อ และปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการที่คนไทยอ่านหนังสือน้อย ไม่รักการอ่าน หรือไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน เพราะปัญหาหนึ่งที่หลายต่อหลายคนมีความห่วงใยยิ่งอยู่ในขณะนี้คือ ปัญหาคนไทยไม่รักการอ่าน ซึ่งบางคนอาจจะดูว่าเป็นปัญหาเล็ก ๆ แต่จริงแล้วไม่ใช่ปัญหาเล็กอย่างที่คิดเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องประสานความร่วมมือ ช่วยกันแก้ไขอย่างจริงจังและจริงจัง^{๑๑} การหาที่มาของปัญหาจึงมีความสำคัญที่จะได้ตระหนัก และรับรู้อย่างถูกต้องว่าปัญหาการอ่านของคนไทยคืออะไร โดยเฉพาะในบริบทปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการอ่านของคนไทยอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหา และวิเคราะห์ปัญหาการอ่านของคนไทยบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมการอ่านของคนไทย เพื่อค้นหาว่าสาเหตุหรือปัญหาอะไรที่ส่งผลให้คนไทยไม่รักการอ่าน หรืออ่านหนังสือน้อยในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการใช้การวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวคิดของ Foucault ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อความที่เป็นตัวบท (text) ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์และสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตามแนวคิดของ Fairclough มาเป็นแนวทางในการพิจารณา

^{๑๑} รักการอ่าน...นำชีวิตสู่ความสำเร็จ. ๒๕๕๒. สืบค้นจาก: <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=10504&Key=hotnews>. (๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๘).

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

๑. การวิเคราะห์เนื้อหาในขั้นต้น โดย

- ๑.๑ กำหนดกลุ่มเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ตามคำศัพท์ที่ได้กำหนด
- ๑.๒ รวบรวมข้อมูลที่ต้องการวิเคราะห์
- ๑.๓ คัดลอกเนื้อหา และแยกเป็นกลุ่มตามคำศัพท์ที่ได้กำหนดศึกษา
- ๑.๔ ลงรหัสด้วยคำสำคัญจากเนื้อหาที่ได้คัดลอก
- ๑.๕ วิเคราะห์เนื้อหา และตีความ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์วาทกรรม

๒. การวิเคราะห์วาทกรรมจากตัวบทที่ได้คัดลอกเนื้อหาในตารางเพื่อให้มองเห็นหัวข้อตามประเด็นต่าง ๆ ทางวาทกรรม วิเคราะห์เพื่อให้มองเห็นกระบวนการสร้าง การให้ความหมายและภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมในการผลักดันแนวคิดทางด้านการอ่าน ทั้งที่เป็นวาทกรรมหลัก วาทกรรมรอง การผลิตซ้ำวาทกรรม วาทกรรมทวนกระแส

๓. ข้อจำกัดในการวิจัย ผู้วิจัยวิเคราะห์วาทกรรมภายใต้บริบทของเอกสารที่คัดเลือกเท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมเอกสารอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่ผู้วิจัยคัดเลือก โดยเฉพาะเอกสารที่แปลจากต่างประเทศ (แต่จะใช้เฉพาะหน้าคำนำที่เขียนโดยคนไทย)

ผลการวิจัย

วาทกรรมคนไทยทั้งไม่อ่านหนังสือ และอ่านหนังสือน้อย เป็นปัญหาหลักของสังคมไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาเหตุผลว่าทำไมคนไทยจึงไม่อ่านหนังสือ เพื่อตอบโจทย์ปัญหาของประเทศ และจะได้หาแนวทางแก้ไขได้ตรงประเด็น จากการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการทางสังคมของวาทกรรม การอ่านของคนไทย มีประเด็นสำคัญที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาการไม่รักการอ่านของคนไทยได้อย่างเป็นระบบมองเห็นปัญหาได้ชัดเจนในหลายประเด็น บทความนี้มุ่งหาปัญหาในบริบทปัจจัยเงื่อนไขทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยคนไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่านมาตั้งแต่อดีต เป็นเงื่อนไขทางสังคมที่รับทราบกันโดยทั่วไป เป็นเงื่อนไขที่รวมเอาปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ (การทำมาหากิน หรืออาชีพ) การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม ทศนคติและความเชื่อ การดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้มีบทบาทส่งผลให้คนไทยมีพฤติกรรมไม่ชอบอ่านหนังสือ หรืออ่านหนังสือน้อย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้

๑. สังคมไทยเป็นสังคมบอกเล่า หรือมุขปาฐะ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่ชอบอ่านหนังสือ คนไทยชอบฟังและพูดมากกว่าอ่าน ไม่มีวัฒนธรรมในการอ่านหนังสือตั้งแต่โบราณ สังคมไทยเป็นสังคม “มุขปาฐะ” คือถนัดการเล่า การพูด การร้อง การเล่น มากกว่าที่จะเป็นการอ่าน การอ่านการเขียนจำกัดเฉพาะผู้รู้หนังสือเท่านั้น ประชาชนทั่วไปอ่านหนังสือกันน้อย^{๑๒,๑๓}

วิทยากร เชียงกูล^{๑๔} ให้เหตุผลว่าในอดีตสังคมไทยเป็นชุมชนค่อนข้างเล็ก (ประชากรน้อย) เศรษฐกิจอุดมสมบูรณ์ มีการค้าขาย อาจไม่จำเป็นต้องพัฒนาเรื่องหนังสือและความรู้ เช่น การจดบันทึก น้ำท่วมน้ำแล้ง คัดบัญชี เป็นต้น วิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ในสมัยก่อนอยู่ในหมู่บ้านแบบเกษตรพึ่งตนเอง พึ่งพาธรรมชาติ ไม่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมาก สื่อสารโดยการพูด การร้องรำทำเพลงมากกว่าโดยตัวหนังสือ ชอบสนุกมากกว่าอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อย่างจริงจัง สอดคล้องกับ เกียรติตระกูลใจไทย^{๑๕} กล่าวว่า การอ่านในสภาพของสังคมไทยที่มีรากเหง้าเป็นสังคมทางการเกษตร การอ่านไม่ได้เป็นวัฒนธรรมในความหมายที่เข้าใจกันในสังคมตะวันตก ไม่ค่อยพบเห็นมากนักที่จะเห็นคนไทยอ่านหนังสือ และนำไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ที่ได้เห็นก็มีแต่กลุ่มเล็ก ๆ ที่คบกันแคบ ๆ แต่กลุ่มใหญ่ ๆ นั้นยังไม่เคยเห็น

ชัยกร แสงกระจ่าง^{๑๖} กล่าวว่า “สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมการอ่านเกิดขึ้นในที่จำกัด และยังเป็นเรื่องแปลกใหม่ ทำให้เยาวชนและชาวบ้านรับวัฒนธรรมการอ่านน้อย หรือไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมการอ่าน ซึ่งก่อให้เกิดการขาดกระบวนการของการอ่าน การเขียน และการวิจารณ์ จึงเป็นที่มาของวัฒนธรรมการอ่านในปัจจุบัน”

๒. ระบบสังคมแบ่งชนชั้น

สังคมการอ่านในอดีตเป็นคนอีกกลุ่มสังคมหนึ่ง คือชนชั้นปกครอง และศาสนา นั่นก็คือกลุ่มวัง กับวัดเท่านั้น ในอดีตสังคมไทยในชนบทมุ่งทำมาหากิน การเรียนรู้ หรือข่าวสารได้รับการบอกเล่า

^{๑๒} ลิขิต ธีรเวคิน, “การอ่านหนังสือ”, สยามรัฐ (๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๔) หน้า ๖.

^{๑๓} อุดม เพชรสังหาร, “สร้างวัฒนธรรมการอ่าน สร้างวัฒนธรรมเลี้ยงลูกด้วยหนังสือ”, โลกวันนี้ (๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒) หน้า ๔๖.

^{๑๔} วิทยากร เชียงกูล, “ต้องทำให้คนไทยรักการอ่าน จึงจะปฏิรูปการศึกษาและประเทศได้”, ผู้จัดการรายสัปดาห์ (๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๒) หน้า A๘.

^{๑๕} เกียรติตระกูลใจไทย, “วัฒนธรรมการอ่านคนรุ่นใหม่กับการปฏิวัติสังคม”, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ๔๕, ๒๐ (ตุลาคม ๒๕๕๑) หน้า ๘๖-๘๘.

^{๑๖} ชัยกร แสงกระจ่าง, “ชี้วัฒนธรรมการอ่านปัจจุบันเกิดช้า”, ข่าวสด (๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘) หน้า ๒๓.

หรือผ่านมหรสพเพื่อความบันเทิง สังคมการอ่านกลับไปอยู่ที่สังคมชนชั้นปกครองและวัด ดังที่ศิลา โคมฉาย^{๓๗} กล่าวว่า การอ่านส่วนใหญ่ในอดีตของคนไทยอยู่ในราชสำนัก อยู่ในระบบราชการ อยู่ในวัด ผู้ที่จะเรียนหนังสือเพื่อการอ่านเขียนส่วนใหญ่ หากไม่ใช่เพื่อการบวชก็เพื่อรับราชการ และหนังสือหรือวรรณกรรมส่วนใหญ่ในอดีต ที่ได้รับการเขียนหรือพิมพ์ก็เพื่อการเฉลิมฉลองพระนคร หรือเป็นการเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และส่วนใหญ่ถูกจารึกในใบลาน ไม่มีการพิมพ์ที่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน จึงไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร

๓. บริบททางด้านระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง

สังคมไทยให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์และพวกพ้อง ในความหมายที่ว่าเด็กของใคร พวกของใคร บ่อยครั้งที่ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของบุคคล ด้วยเหตุนี้คนไทยเลยมุ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวด้วยระบบอุปถัมภ์มากกว่าที่จะดูความสามารถของบุคคล สิ่งนี้จึงส่งผลให้คนไทยไม่ขวนขวายหาความรู้เพื่อความก้าวหน้า แต่ใช้ระบบอุปถัมภ์เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง ดังนั้นการอ่านหนังสือเพื่อสร้างปัญญาที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง จึงห่างไกลไปจากความรู้สึกรักใคร่ และความใฝ่ฝันของผู้คน ที่สามารถแสวงหาความสำเร็จในชีวิตบนความสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่า มุมมิต ฌ รัตติกาล^{๓๘} ได้กล่าวว่าคนไทยนั้นมี “แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์” มากกว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” จากวันนั้นถึงวันนี้ หากเราสำรวจแรงจูงใจของผู้คนในสังคมไทยก็คงจะออกมาในรูปแบบเดิม ได้แก่ “แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์” มีสูงกว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” หรือดังที่ศิริ ลิ้มตระกูล^{๓๙} กล่าวสนับสนุนว่า “คนไทยไม่อ่านเพราะไม่จำเป็น ทำให้ไม่เกิดเพราะสังคมนี้เป็นสังคมเส้น ก็ไม่จำเป็นที่ชีวิตของคนจะต้องก้าวหน้าด้วยการอาศัยตนเอง แต่จะต้องขึ้นอยู่กับบารมีของผู้อื่น หรือเรียกอย่างชาวบ้านว่า “เส้น” จะเป็นเส้นใหญ่เส้นเล็กก็แล้วแต่ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอ่านเพื่อค้นคว้าหาความรู้ ความก้าวหน้าแต่ประการใดให้มันเหนื่อยยาก และเปลืองสมองเปล่า ๆ

๔. ปัญหาด้านความยากจน

ความยากจนก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลในทุก ๆ ด้านของการพัฒนา รวมถึงพฤติกรรมการอ่านซึ่งเป็นปัญหาที่ชัดเจนมาก บุคคลเหล่านี้ให้ความสำคัญกับปากท้อง การทำมาหากิน รายได้ก็ใช้ เพื่อการยังชีพและสิ่งของจำเป็น การอ่านหรือซื้อหนังสือจึงเป็นของเกินความจำเป็น

^{๓๗} ศิลา โคมฉาย, “ถึงเวลานั้นเราจะการอ่าน (อีกแล้ว)”, *มติชนสุดสัปดาห์* ๒๙, ๑๔๙๕ (๑๐ – ๑๖ เมษายน ๒๕๕๒) หน้า ๖๒

^{๓๘} มุมมิต ฌ รัตติกาล, *ทำไมคนไทยไม่อ่านหนังสือ*, ๒๕๕๘. สืบค้นจาก: <http://prachatai.org/journal/2015/01/57243>. (๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘).

^{๓๙} ศิริพร ลิ้มตระกูล, “อ่านนั้นสำคัญไฉน”, *วารสารจันทร์เกษม* ๑๓๖ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๒๘) หน้า ๔๓-๔๖.

จึงส่งผลให้การอ่านอยู่นอกเหนือชีวิตประจำวัน ดังที่นิรันดร์ บัญจันทร์^{๒๐} กล่าวว่า “สิ่งที่ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การอ่านหนังสือในบ้านเราไม่กระจายอย่างทั่วถึง ก็คือความยากจนของประชากร และระดับการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ทั้งในเมืองและชนบทที่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การจะหาเงินมาซื้อหนังสือสักเล่มให้คนในบ้านมาอ่านสักเล่มไม่ใช่เรื่องง่าย ตัวอย่างเช่นราคาหนังสือฟ็อกเก็ตบุ๊คบางเล่มนั้นสามารถจะซื้อข้าวสารกินได้ร่วมเดือน เพราะฉะนั้นการจะซื้อหนังสือดี ๆ มาให้ลูกอ่านหนังสือสักเล่มนั้น จึงห่างไกลจากความคิดมาก รวมไปถึงการสนับสนุนให้เด็กเรียนหนังสือและอ่านหนังสือด้วย เพราะจำเป็นต้องใช้แรงงานเด็กเพื่อจุนเจือหาเลี้ยงครอบครัว เด็กต้องทำงานแทนที่ จะได้อ่านหนังสือ” นอกจากนี้เวลาส่วนใหญ่ก็อยู่กับการทำงานหาเลี้ยงชีพ พอมีเวลาว่างก็ต้องการพักผ่อน หรือเพื่อความบันเทิงสังสรรค์ ดูโทรทัศน์

๕. ขาดแบบอย่างที่ดีทางการอ่าน

ในสังคมไทยเรายังขาดแบบอย่างที่ดีในหลาย ๆ ประเด็นเพื่อเป็นแบบอย่างให้เด็กได้ซึมซับรับรู้ หรือคุ้นชินจนเป็นนิสัย แบบอย่างที่ดีทางการอ่านเช่นกัน ผู้ใหญ่ สังคม และสิ่งแวดล้อมยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการอ่านของเด็กได้ แม้ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่าในวัยเด็ก การอ่านของผู้ใหญ่มีผลกระทบต่อนิสัยการอ่านของเด็ก การอ่านและเรียนรู้อาจเชื่อมโยงกันเป็นวงจร และวงจรที่ว่านี้จะแข็งแรงมากขึ้นได้ด้วยการอ่านเช่นกัน ในทางจิตวิทยาพบว่า หากสิ่งที่ผู้ใหญ่สอนและสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติมีความขัดแย้งกัน เด็กจะทำตามในสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติ ฉะนั้นถ้าอยากให้เด็กเป็นนักอ่าน ผู้ใหญ่ก็ต้องทำให้เห็นด้วยการอ่านเช่นเดียวกัน การอ่านและการเรียนรู้คือพฤติกรรมหรือทักษะที่เป็นทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคล และพฤติกรรมของสังคม ย่อมต้องเรียนรู้ผ่านการมีแบบอย่างให้เห็น^{๒๑} ส่วน วิณัฐ ชวนะเวช^{๒๒} กล่าวว่าเด็กไทยไม่ได้รับการปลูกฝังให้มีนิสัยรักการอ่านตั้งแต่วัยเยาว์ ขาดต้นแบบ แบบอย่างที่ดีในการอ่าน

นักวิชาการและนักการศึกษา มองว่าการที่เด็กไม่รักการอ่าน เป็นเพราะสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กไม่เอื้อต่อการอ่าน ไม่มีแบบอย่างที่ดีทางการอ่านให้เด็กได้มองเห็นหรือซึมซับ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมถึงครู ผู้นำในระดับต่าง ๆ และดาราบันเทิงที่พวกเขาชื่นชอบ ปัญหาก็คือทั้งครูและพ่อแม่ ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่รักการอ่าน แม้จะประกาศเชิญชวนให้เห็นความสำคัญของการอ่านเพียงใดก็ตาม หากบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่างก็ยากที่จะให้เด็กรักการอ่าน

^{๒๐} นิรันดร์ บัญจันทร์, “บทสรุปวาระการอ่านของชาติ”, กรุงเทพฯธุรกิจ (๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕) หน้า ๑๔.

^{๒๑} “ชวนกันอ่านได้เวลาเตรียมอาหารสมอง”, สร้างสุข ๑๒, ๑๗๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๒} วิณัฐ ชวนะเวช, “ทำไมคนไทยจึงไม่ค่อยรัก ‘การอ่าน’”, สยามธุรกิจ (๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔) หน้า ๘.

เพราะไม่มีแบบอย่างที่ดี ดังที่พาดหัวบทความของสุจิตต์ วงษ์เทศ^{๒๓} กล่าวว่า “เมื่อครูไม่อ่าน นักเรียนลูกหลานก็อ่านไม่ได้ แม่ปู พ่อปู เมื่อครูไม่อ่าน นักเรียนลูกหลานก็อ่านไม่ได้”

๖. ทศนคติและความเชื่อทางด้านการอ่าน

คนไทยส่วนใหญ่มีทศนคติ และความเชื่อผิด ๆ มานานตั้งแต่อดีตจนกลายเป็นวาทกรรม การอ่านให้ยึดถือปฏิบัติที่ส่งผลต่อการอ่านอย่างมาก รวมไปถึงภาครัฐ สังคม สถาบันการศึกษา ที่บ่มเพาะปลูกฝังยึดยึดความเชื่อที่ผิด ๆ เหล่านี้ให้กับเด็ก ทศนคติความเชื่อที่เด่น ๆ คือ พ่อแม่ มีความเชื่อว่าเด็กควรอ่านหนังสือเรียนเท่านั้น ไม่ควรอ่านหนังสือบันเทิง ประเภทการ์ตูน นวนิยาย มองว่าหนังสือประเภทนี้มอมเมา ไร้สาระ อ่านแล้วใจแตก หรือหมกมุ่นกับหนังสือประเภทนี้มากเกินไป จนไม่สนใจหนังสือเรียน เมื่อผู้ใหญ่ครอบความคิดให้เด็กอ่านหนังสือเรียน หรืออ่านเพื่อเรียน อ่านเพื่อความรู้ เด็กจึงอ่านแต่หนังสือเรียน เมื่อเรียนจบแล้วก็เลิกอ่าน ในขณะที่ต่างประเทศมุ่งเน้นอ่านเพื่อความสนุก พวกเขาจึงอ่านตลอดเวลา ไม่ว่าหนุ่มสาวหรือคนชรา เขาอ่านเพื่อความบันเทิง อ่านเพื่อการพักผ่อน ขณะที่คนไทยอ่านแบบจริงจัง อ่านเพื่อเอาความรู้ จึงเกิดอาการเครียด เบื่อหน่าย

นิธิ เอียวศรีวงศ์^{๒๔} กล่าวว่า “ในทุกวันนี้ การโฆษณาชักชวนให้คนไทยอ่านหนังสือก็ยังเน้น ประโยชน์ด้านความรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีใครพูดถึงความเพลิดเพลินจากการอ่านบ้างเลย” ส่วน เป็นเพชร กลีจนันท์^{๒๕} และกลีน สระทองเนียม^{๒๖} กลับมองว่าคนไทยส่วนใหญ่มองว่าการอ่านหนังสือ ไม่มีความจำเป็นต่อชีวิต หรือไม่ค่อยเห็นคุณค่าของการอ่าน และบทความชื่อ “รณรงค์การอ่าน เป็นวาระแห่งชาติ ไซโยคนไทยจะอ่านหนังสือเพิ่มเป็น ๑๐ เล่มต่อปี”^{๒๗} กล่าวว่า “การอ่านถูกปลูกฝัง เฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น ความจำเป็นในการอ่านจึงมุ่งเฉพาะแต่ในหนังสือเรียนและชั้นเรียน เป็นหลัก”

^{๒๓} สุจิตต์ วงษ์เทศ, “ห้องสมุดประชาชน ไม่ใช่สถานที่ของประชาชนไปอ่านหนังสือ”, **มติชน** (๑๖ เมษายน ๒๕๕๒) หน้า ๒๑.

^{๒๔} นิธิ เอียวศรีวงศ์, **นิสัยการอ่านของคนไทย ในมิติด้านวัฒนธรรม**, ม.ป.ป. สืบค้นจาก: <https://www.tkpark.or.th/stocks/extra/000566.pdf>. (๒๒ กันยายน ๒๕๕๙).

^{๒๕} เป็นเพชร กลีจนันท์, **บทความวิชาการ เรื่องปัญหาการอ่านหนังสือของเด็กไทย**, ๒๕๕๕. สืบค้นจาก: <http://sd-group2.blogspot.com/2012/12/53242179.html>. (๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๙).

^{๒๖} กลีน สระทองเนียม, “๒ ปี TK Parkกับการส่งเสริมเด็กไทยรักการอ่าน”, **เดลินิวส์** (๒๔ มกราคม ๒๕๕๐) หน้า ๒๒.

^{๒๗} “รณรงค์การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ ไซโยคนไทยจะอ่านหนังสือเพิ่มเป็น ๑๐ เล่มต่อปี”, **ผู้จัดการรายวัน**, ๒๙ กันยายน ๒๕๕๒, หน้า ๓๓-๓๔.

๗. พฤติกรรมและนิสัยของคนไทย

บริบททางด้านพฤติกรรมและนิสัยของคนไทย ได้มีนักวิชาการแสดงความคิดเห็นว่าเป็นคน สนุกสนานเฮฮา รักสนุก รักความสะดวกสบาย ขี้เกียจ ชอบสังสรรค์ ตั้งวงดื่มสุรา มากกว่าที่จะสังสรรค์ พุดคุยทางวิชาการหรือพุดคุยเกี่ยวกับการอ่านหรือหนังสือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการไม่ชอบอ่านหนังสือ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของประเทศไทยที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว คนไทยจึงไม่จำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ดังที่สุวัฒน์ ขจีจิต^{๒๘} กล่าวว่าคนไม่ชอบอ่านหนังสือ เพราะคิดว่ามันไม่จำเป็น สำหรับชีวิต วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์^{๒๙} กล่าวเสริมว่า “แต่เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้คนไทย ไม่ค่อยอยากอ่านหนังสือนั้นอาจจะสะท้อนมาจากอุปนิสัยของคนไทยตั้งแต่อดีต กล่าวคือ คนไทยมีนิสัย สบาย ๆ ไม่เคร่งเครียด ลักษณะนิสัยนี้ส่วนหนึ่งอาจจะถูกกำหนดมาจากสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศ การหาความรู้ที่ดีคือการอ่านจากหนังสือซึ่งทำให้คนเหล่านี้มีนิสัยรักการอ่านมานานมาก ซึ่งไม่น่าแปลกใจ ที่เราจะเห็นคนญี่ปุ่น หรือฝรั่งเวลาว่างมักจะหยิบหนังสือมาอ่านกันเป็นเรื่องปรกติ ลองสังเกตคนเหล่านี้ เวลาขึ้นรถไฟฟ้าใต้ดิน ในร้านอาหารหรือไปเที่ยวตามชายหาด มักจะหยิบหนังสือ หนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร ไปอ่านกันแทบทุกคน ส่วนคนไทยเวลาไปเที่ยวชายหาด เทียวทะเลก็หยิบเหมือนกัน ส่วนใหญ่ไม่ได้หยิบ หนังสือ แต่หยิบขวดเหล้าไปตั้งวงมากกว่า”

การอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยทำให้มองเห็นว่าปัญหาการอ่านในสังคมไทย ปัญหาบริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการอ่านของคนไทยอย่างมาก ด้วยสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมคนไทยโดยเฉพาะเด็ก เป็นสิ่งที่ฝังลึกและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมกรอ่านของคนไทย ตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน ที่ให้ความสำคัญกับการทำมาหากิน ที่ไม่ต้องดิ้นรนมากนัก ด้วยประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ ดังคำที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” จึงทำให้ชีวิตสะดวกสบาย การชวนขายแสวงหาความรู้ หรือการอ่าน หนังสือ จึงให้ความสำคัญน้อย นอกจากนี้สังคมไทยโดยเฉพาะชนบท ที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ รับสาร หรือข่าวสาร ความรู้ ผ่านสื่อประเภทใช้การดู และการฟังเป็นส่วนใหญ่ โดยผ่านสื่อประเภทการบอกเล่า การบันเทิง เช่น เพลงบอก หนังตะลุง มโนราห์ และหมอลำ เป็นต้น เพราะการรับสารด้วยวิธีนี้

^{๒๘} สุวัฒน์ ขจีจิต. บทความประเด็นปัญหาสังคม เรื่อง เด็กไทยอ่านหนังสือน้อยลง. ม.ป.ป. สืบค้นจาก: http://mcpswis.mcp.ac.th/html_edu/cgi-bin/mcp/main_php/print_informed.php?id_count_inform=22840. (๗ กันยายน ๒๕๕๙).

^{๒๙} วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. วัฒนธรรมการอ่าน. ๒๕๕๑. สืบค้นจาก: <http://www.sarakadee.com/blog/oneton/?p=65>.

(๑๙ มีนาคม ๒๕๕๙).

ได้รับความบันเทิงไปด้วย นอกจากนี้อาชีพเกษตรกรรม ก็ใช้การดำเนินด้วยวิธีการสามัญสำนึกที่เคยปฏิบัติกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากประสบการณ์ หากต้องการความรู้ใหม่ ๆ ก็ได้จากการฝึกอบรมวิทยากรมาชี้แนะ หรือผ่านสื่อคือโทรทัศน์ ส่วนคนอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในเมืองต้องขายแรงงานเพื่อการเลี้ยงชีพก็ให้ความสำคัญกับการทำมาหากินเป็นหลัก การอ่านจึงไม่มีความสำคัญสำหรับพวกเขา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bchrman^{๓๐} และ Margara and Batambuze^{๓๑} ที่ชี้ให้เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ มุมมอง ความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อพฤติกรรมและนิสัยการอ่านของคนในชาติอย่างมาก

ประเด็นของสิ่งแวดล้อมก็มีบทบาทต่อการอ่านของคนไทยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะประเด็นประเทศไทยยังขาดแบบอย่างที่ดีทางด้านการอ่าน ให้เด็กได้ซึมซับ หรือเลียนแบบเพื่อเป็นตัวอย่าง เพราะเด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ คือพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ครู ผู้ใหญ่ในชุมชนที่พบเห็น รวมถึงดาราและวีรบุรุษที่ได้รับความนิยม หรือชื่นชอบ จะเห็นได้ว่าบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางด้านการอ่านได้เลย แต่จะเห็นพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสม ดังคำกล่าวที่ว่า “แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” สอดคล้องกับงานของ Lee^{๓๒} ค้นพบว่าการสนับสนุนการอ่านที่ดีเริ่มจากที่บ้าน และชุมชนในท้องถิ่นที่แวดล้อมไปด้วยวัฒนธรรมการอ่าน หรืองานของ Ruterana^{๓๓} ได้ศึกษาวัฒนธรรมการอ่านของชาวรวันดา (Rwanda) ค้นพบว่าเหตุที่ชาวรวันดาไม่มีนิสัยรักการอ่าน เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางด้านสังคม โดยเฉพาะครอบครัวที่ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน

บทสรุป

ปัญหาการอ่านในสังคมไทย ที่ส่งผลให้คนไทยอ่านหนังสือน้อย จนเกิดวาทกรรมว่าคนไทยไม่รักการอ่านเกิดจากปัจจัยและบริบทหลากหลายรวมกัน เป็นปัญหาหลักที่จะต้องได้รับการแก้ไขไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะบริบทปัญหาทางด้าน สังคมวัฒนธรรม มีอิทธิพลพอสมควรที่ส่งผลต่อการอ่านของคนไทย

^{๓๐} Bchrman, C.. “The culture of reading in a public school: Ethnography, service-learning, and undergraduate researcher”, *EXpedition* (2004) 46, 3 pp. 22-28.

^{๓๑} Margara, E. and Batambuze, C. “Toward a reading culture for Uganda”, *African Journal of Library, Archive and Information Science* (2005) 15,1 pp. 35-42.

^{๓๒} Lee, Yong-Hun. “A study on the reading promotion activities to expand social roles of public libraries” *Journal of the Korean BIBLIA Society for Library and Information Science* 17, 1 pp. 99-113.

^{๓๓} Ruterana, P. C. **The making of a reading society**. Linkoping: Department of Behavioural Sciences and Learning, Linkoping University. 2012.

ประเด็นหลักคือสังคมไทยเป็นสังคมบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ระบบสังคมแบ่งชนชั้น ระบบอุปถัมภ์ และพวกพ้อง ปัญหาด้านความยากจน ขาดแบบอย่างที่ดีทางด้านการอ่าน ทักษะคิด และความเชื่อทางด้านการอ่าน พฤติกรรมและนิสัยของคนไทย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ว่าทกรรมการอ่านในสังคมไทย ด้วยการค้นหาภาคปฏิบัติการวาทกรรม และภาคปฏิบัติการทางสังคม พบว่าปัญหาที่คนไทยอ่านหนังสือน้อย เกิดจากการสะสมปัญหา และขาดความสนใจที่จะแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะประเด็นของสังคมวัฒนธรรม ลักษณะพฤติกรรม และนิสัยของคนไทย สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลต่อพฤติกรรมการอ่านของคนไทย ทั้ง ๆ ที่ได้มีผู้เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหามานานพอสมควร แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมให้คนไทยรักการอ่านเพิ่มขึ้นได้ จากการวิเคราะห์ปัญหาการอ่านของคนไทย ประเด็นปัจจัยเงื่อนไขทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เนื่องจากคนไทยมีทัศนคติและความเชื่อว่าการอ่านคือการเรียนรู้ อ่านเพื่อสอบ และต้องอ่านหนังสือเรียนเท่านั้น ส่งผลให้คนไทยมีข้อจำกัดในการอ่าน ไม่อ่านหนังสือหลากหลาย เรียนจบแล้วไม่อ่าน เห็นความสำคัญของการอ่านเป็นเพียงเครื่องมือแสวงหาความรู้ จึงเกิดอาการเครียดจากการอ่าน ไม่สนุกกับการอ่าน เบื่อ จริ่งจิ้งกับการอ่าน ตลอดจน เลิกอ่านเมื่อจบปริญญา ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือรัฐบาลจะต้องสร้างวาทกรรมขึ้นใหม่เพื่อให้คนไทยเปลี่ยนทัศนคติและความเชื่อว่า “อ่านเพื่อความสุข อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน” โดยทำการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ เมื่อคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับการอ่านใหม่ พวกเขาจะมีความสุขกับการอ่าน จะอ่านหนังสือทุกประเภท โดยเฉพาะวรรณกรรมบันเทิง และจะอ่านตลอดเวลา ไม่จำกัดเฉพาะในช่วงของการเรียน

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยถึงแนวทางในการพัฒนานิสัยรักการอ่านของคนไทยในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้คนไทยได้อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น หรือเห็นความสำคัญของการอ่าน และศึกษาบริบทของห้องสมุด และหนังสือที่สนับสนุนการอ่านของคนไทยได้อย่างไร

บรรณานุกรม

- กลิ่น สระทองเนียม. ๒ ปี TK Park กับการส่งเสริมเด็กไทยรักการอ่าน. **เดลินิวส์**, (๒๔ มกราคม ๒๕๕๐) ๒๒.
- เกียรติตระกูล ใจไทย. วัฒนธรรมการอ่านคนรุ่นใหม่กับการก้าววิกฤตสังคม. **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, ๔๕, ๒๐ (ตุลาคม ๒๕๔๑) ๘๖-๘๘.
- ชวนกันอ่านได้เวลาเต็มอาหารสมอง. **สร้างสุข**, ๑๒, ๑๗๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙) ๑๔-๑๕.
- ชี้วัฒนธรรมการอ่านปัจจุบันเกิดซ้ำ. **ข่าวสด**, (๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘) ๒๓.
- นุอร. ปัญหาการอ่านของเด็กไทย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๘, จาก: <http://www.oknation.net/blog/techno3008/2008/08/02/entry-1>. ๒๕๕๑.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. นิสัยการอ่านของคนไทย ในมิติด้านวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙, จาก: <https://www.tkpark.or.th/stocks/extra/000566.pdf>. ม.ป.ป.
- นิรันดร์ดี บุญจันทร์ “บทสรุปวาระการอ่านของชาติ” **กรุงเทพธุรกิจ**, (๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕) จ๔.
- ปริญญ์ ขาวสมุน. **อ่านอะไร...คนไทย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๘, จาก: <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/636858>. ๒๕๕๘.
- เป็นเพชร กลิ่นมัน. **บทความวิชาการ เรื่องปัญหาการอ่านหนังสือของเด็กไทย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๙, จาก: <http://sd-group2.blogspot.com/2012/12/53242179.html>. ๒๕๕๕.
- พีมันท์. **เด็กไทยน่าเป็นห่วง!! ม.๑ เริ่มอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๖, จาก: <https://www.dek-d.com/education/32628>. ๒๕๕๖.
- มুমมิต ฌ รัตติกาล. **ทำไมคนไทยไม่อ่านหนังสือ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘, จาก: <http://prachatai.org/journal/2015/01/57243>. ๒๕๕๘.
- “รณรงค์การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ ไซโยคนไทยจะอ่านหนังสือเพิ่มเป็น ๑๐ เล่มต่อปี” **ผู้จัดการรายวัน**, (๒๙ กันยายน ๒๕๕๒) ๓๓-๓๔.
- รักการอ่าน...นำชีวิตสู่ความสำเร็จ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๘, จาก: <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=10504&Key=hotnews>. ๒๕๕๒.
- ลิขิต อีระเวคิน “การอ่านหนังสือ” **สยามรัฐ**, (๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๔) ๖
- วิทยากร เชียงกุล “ต้องทำให้คนไทยรักการอ่าน จึงจะปฏิรูปการศึกษาและประเทศได้” **ผู้จัดการรายสัปดาห์**, (๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๒) A๘.

วิลาสินี พิพิธกุล “สร้างสังคมการอ่าน ไม่ใช่เรื่องเล็กที่พรรคการเมืองจะมองข้าม” โพสต์ทูเดย์, (๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๐) A๑๐.

วีณัฐ ชวนะเวช “ทำไมคนไทยจึงไม่ค่อยรัก ‘การอ่าน’” สยามธุรกิจ, (๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔) ๘.

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. **วัฒนธรรมการอ่าน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๙,จาก:

<http://www.sarakadee.com/blog/oneton/?p=65>. ๒๕๕๑.

ศิริพร ลิ้มตระกูลการ “อ่านนั้นสำคัญไฉน” **วารสารจันทร์เกษม**, ๑๘๖ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๒๘) ๔๓-๔๖.

ศิลา โคมฉาย. ถึงเวลานั้นวาระการอ่าน (อีกแล้ว). **มติชนสุดสัปดาห์** ๒๙, ๑๔๙๕ (๑๐-๑๖ เมษายน ๒๕๕๒) ๖๒.

สกุล บุญยทัต “อ่านเถิดชาวไทย” **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, ๕๙, ๓๐ (๑๓-๑๙ เมษายน ๒๕๕๕) ๗๓-๗๔.

สุจิตต์ วงษ์เทศ “ห้องสมุดประชาชน ไม่ใช่สถานที่ของประชาชนไปอ่านหนังสือ” **มติชน**, (๑๖ เมษายน ๒๕๕๒) ๒๑.

สุวัฒนา ขจีจิต. **บทความประเด็นปัญหาสังคม เรื่อง เด็กไทยอ่านหนังสือน้อยลง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ กันยายน ๒๕๕๙, จาก: http://mcpswis.mcp.ac.th/html_edu/cgi-bin/mcp/main_php/print_informed.php?id_count_inform=22840. ม.ป.ป.

อุดม เพชรสังหาร “สร้างวัฒนธรรมการอ่าน สร้างวัฒนธรรมเลี้ยงลูกด้วยหนังสือ” **โลกวันนี้**, (๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๒) ๔๖.

MGR Online. อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ขำร้าย “อ่านน้อย” จับประเด็นไม่ได้ วิฤตใหญ่ที่ไทยต้องแก้.

หน้าแรกผู้จัดการ Online. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ กันยายน ๒๕๕๙, จาก: <http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9590000000019>. ๒๕๕๙.

Bchrman, C. “The culture of reading in a public school: Ethnography, service-learning, and undergraduate researcher”, **Expedition** (2004) 46, 3 pp. 22-28.

Lee, Yong-Hun. “A study on the reading promotion activities to expand social roles of public libraries” **Journal of the Korean BIBLIA Society for Library and Information Science** 17, 1 pp. 99-113.

Margara, E. and Batambuze, C. “Toward a reading culture for Uganda”, **African Journal of Library, Archive and Information Science** (2005) 15,1 pp. 35-42.

Ruterana, P. C. **The making of a reading society**. Linkoping: Department of Behavioural Sciences and Learning, Linkoping University. 2012.

การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน
ในรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชนผ่าน Google Classroom
The Development of a Flipped Classroom of Information
for Youth through Google Classroom

ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง^๑

Thanyaluk Jaitiang

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ๒) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมห้องเรียนกลับด้าน ผ่าน Google Classroom และ ๓) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน กลุ่มประชากรคือ นักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ ที่ลงทะเบียนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน รายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนออนไลน์ Google Classroom สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพของสื่อที่พัฒนาจากแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๐ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อมั่นสูง และจากการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนระหว่างเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๓

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Abstract

The purpose of this study were to 1) develop and find out the effectiveness of the flipped classroom learning plan activities, 2) compare learners' learning achievement from flipped classroom learning and 3) assess the learners' satisfaction toward classroom activities. The sampling group of this study were 30 students 2nd year undergraduate students, enrolling in the course Information for Youth at the Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute. Data collection were from 1) Flipped classroom learning, through Google Classroom, 2) the examination of technology multimedia course, and 3) the student's satisfaction assessment model for Flipped classroom activities. Statistic using as mean ($\bar{x}$) and Standard Deviation (S.D.).

The results of this study found that flipped-classroom plan activities showed the reliability of 0.90. The learning achievement was different between pretest and posttest and showed the significant at the level of 0.05. In addition, the students were satisfied with the flipped classroom learning at the high level ($\bar{x} = 4.23$).

Keywords: Flipped Classroom, Learning Outcome

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศของโลกในยุคปัจจุบัน ทำให้ข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศซึ่งประกอบกันเป็นความรู้ นั้น สามารถล้นไหลได้สะดวก รวดเร็ว จนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ทุกคนสามารถติดต่อ พูดคุย สืบค้นข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ ยูทูบ อีเมล เป็นต้น ในขณะที่กระบวนการจัดการศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยน เพื่อก้าวทันกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเรียนการสอนแบบเดิมด้วยการบรรยาย บอกเล่าความรู้และประสบการณ์ที่ยังไม่อาจพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนไปสู่การปฏิบัติหรือเผชิญกับโลกความเป็นจริงได้ จึงได้มีการพัฒนาสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียน เช่น การใช้ห้องเรียนออนไลน์ของ Google for education หรือ Google Classroom มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมใช้ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ^๒ นอกจากนี้การเรียนการสอนในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านความรู้ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนทำกิจกรรม และผู้สอนมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เช่น ห้องเรียนกลับด้าน

ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ถือเป็นตัวอย่างมาจากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในวงการศึกษาเป็นวิธีการใช้ห้องเรียนให้เกิดคุณค่าแก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีฝึกประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning) และเป็นวิธีจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นผ่านสื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้จึงเป็นสิ่งที่น่าให้ความสนใจและนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด^๓ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัฐบาลที่ต้องการจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นตามสภาพและความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน รหัส ๓๐๐-๑๔๐๑๑ รายวิชาเลือกสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ ภาควิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ ผู้สอนใช้รูปแบบการเรียนการสอนเนื้อหาการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together of Cooperative Learning) ช่วยสร้างแรงจูงใจในการเตรียมการเรียนและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ผู้เรียนเกิดทักษะ

^๒ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. โครงการอบรมเชิงวิชาการเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน Flipped Classroom. ๑๕ มกราคม ๒๕๖๐. สืบค้นจาก: <https://www.hcu.ac.th/upload/files/๒๕๖๐/Flipped%๒๐Classroom.pdf> (๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑).

^๓ Jeremy Overmyer. The Flipped Classroom. From <http://www.flippedclassroom.com> (October 31, 2018)

ในการทำงานเป็นกลุ่มและพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอน ผู้สอนนำรูปแบบวิธีการสอนเหล่านี้มาต่อยอดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ได้ ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน โดยนำห้องเรียนออนไลน์แบบ Google Classroom มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนสามารถทบทวนทำซ้ำได้ โดยเฉพาะผู้เรียนที่ได้รับมอบหมายเพื่อปฏิบัติราชการการแสดง สามารถที่จะกลับมาทบทวนและทำแบบฝึกหัดได้ ผู้สอนและผู้เรียนติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้กันได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน
๒. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom
๓. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

สมมติฐานการวิจัย

๑. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
๒. แผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐
๓. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในระดับมาก

ประโยชน์ที่ได้รับ

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านช่วยฝึกทักษะการคิดวางแผนปฏิบัติ และนำเสนองานของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด
๒. องค์ความรู้ที่ได้รับสามารถเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนในชั้นเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ได้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ ๒ เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาเนื้อหาและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน แล้วผู้สอนได้กำหนดประเด็นในการจัดทำโครงงานสารสนเทศ โดยให้ผู้เรียนจัดกลุ่ม ๆ ละ ๗-๘ คน และเลือกหัวข้อที่ตนเองสนใจเพื่อจัดทำเป็นโครงงานสารสนเทศ

ระยะที่ ๓ ผู้เรียนนำโครงงานสารสนเทศที่ได้จัดทำแล้ว นำเสนอเพื่อขอคำแนะนำจากผู้สอน

ระยะที่ ๕ ผู้สอนประเมินโครงงานสารสนเทศตามเกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) พร้อมทั้งประเมินผู้เรียนผ่านแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๓๐ คน

ตัวแปรต้น วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

ตัวแปรตาม ๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ
ห้องเรียนกลับด้าน

๒. ประสิทธิภาพของสื่อที่พัฒนาจากการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

๓. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ๑) ชุดกิจกรรมแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน ๒) แบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๓) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน โดยพัฒนาเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขั้นการศึกษาเอกสาร ศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. ขั้นการออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านที่บูรณาการการจัดการเรียนรู้ผ่านห้องเรียนออนไลน์ Google Classroom

๓. ขั้นการพัฒนาชุดกิจกรรมจากแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประกอบด้วยข้อสอบแบบปรนัย จำนวน ๓๐ ข้อ รวมถึงแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน จำนวน ๑๔ ข้อ

๔. ขั้นปรับปรุงและแก้ไข โดยนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและปรับแก้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

๕. ขั้นการนำไปใช้ โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านที่บูรณาการการจัดการเรียนรู้รายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน โดยจัดการเรียนการสอนกับนักศึกษาทุกคนที่ลงทะเบียนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน

๖. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดลองใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านกับนักศึกษาทุกคนที่ลงทะเบียนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน และในขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจะนำโครงการการเล่นสำหรับเยาวชน ที่ผู้เรียนได้จัดทำขึ้นมาประเมิน โดยใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐ และเพศชาย จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐ เรียนสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๖๗ เรียนสาขาวิชานาฏศิลป์สากลศึกษา จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๓

๒. การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

จากการศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน โดยการบูรณาการการจัดการเรียนรู้รายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบตามเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

ค่าตั้งแต่	.๐๐ - .๐๒	แสดงว่า มีความเชื่อมั่นต่ำมาก
ค่าตั้งแต่	.๒๑ - .๐๔	แสดงว่า มีความเชื่อมั่นต่ำ
ค่าตั้งแต่	.๔๑ - .๗๐	แสดงว่า มีความเชื่อมั่นปานกลาง
ค่าตั้งแต่	.๗๑ - ๑.๐๐	แสดงว่า มีความเชื่อมั่นสูง

จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยการบูรณาการการจัดการเรียนรู้รายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชนผ่าน Google Classroom พบว่า การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน โดยใช้โครงงานการเล่นสำหรับเยาวชน มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง ดังแสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom

ข้อที่	ข้อความ	ค่าความเชื่อมั่น	แปลผล
๑	สื่อช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียน	.๙๒	สูง
๒	ทบทวนเนื้อหาบทเรียนเองได้	.๙๑	สูง
๓	ความสะดวกในการเข้าถึงบทเรียน	.๙๑	สูง
๔	การเข้าถึงข้อมูล	.๘๙	สูง
๕	มีการจัดกระทำข้อมูลให้ทันสมัย	.๙๐	สูง
๖	มีความสะดวกในการเรียนบทเรียน	.๙๒	สูง
๗	ความเหมาะสมของภาพและเนื้อหา	.๙๑	สูง
๘	ฝึกปฏิบัติเองได้	.๙๐	สูง
๙	นำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน	.๙๐	สูง
๑๐	สามารถเข้าใช้บทเรียนตามแผนได้ตลอดเวลา	.๙๐	สูง
ค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นโดยรวม		.๙๑	สูง

๓. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชน ภาคการศึกษาที่ ๒ เพื่อศึกษาพื้นฐานความรู้เดิมของกลุ่มตัวอย่างและดำเนินการทดสอบอีกครั้งเมื่อเสร็จสิ้น การเรียนรู้ ดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ คะแนนสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และหลังกิจกรรมการเรียนรู้ จากแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่มีคะแนนเต็ม ๓๐

ลำดับที่	คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์	
	ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
๑	๒๒	๓๐
๒	๒๓	๒๘
๓	๒๓	๒๘
๔	๒๔	๒๙
๕	๒๓	๓๐
๖	๒๔	๓๐
๗	๒๓	๒๙
๘	๒๕	๓๐
๙	๒๓	๓๐
๑๐	๒๒	๒๙
๑๑	๒๔	๓๐
๑๒	๒๓	๓๐
๑๓	๒๓	๒๘
๑๔	๒๐	๒๘
๑๕	๒๐	๒๙
๑๖	๑๙	๓๐
๑๗	๒๓	๓๐
๑๘	๒๐	๒๗
๑๙	๒๓	๒๘

ลำดับที่	คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์	
	ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
๒๐	๒๒	๒๙
๒๑	๒๒	๒๙
๒๒	๒๓	๒๘
๒๓	๒๓	๒๙
๒๔	๒๒	๓๐
๒๕	๒๓	๓๐
๒๖	๒๒	๓๐
๒๗	๒๓	๒๙
๒๘	๒๒	๓๐
๒๙	๒๓	๒๙
๓๐	๒๓	๒๘
จำนวนกลุ่มที่ศึกษา	๓๐	๓๐
ค่าเฉลี่ย	๒๒.๕	๒๙.๑๓
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑.๓๑	๐.๙๐
ค่า t	๒๕.๔๘*	

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๒ คะแนนสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และหลังกิจกรรมการเรียนรู้ จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่มีคะแนนเต็ม ๓๐ พบว่า ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒๒.๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๑.๓๑ หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนทำคะแนนได้ดีขึ้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒๙.๑๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๐.๙๐

๔. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่ามีค่าความพึงพอใจของภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่านักศึกษา มีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ความสะดวกในการเรียนบทเรียน ค่าเฉลี่ย ๔.๕๒ รองลงมาได้แก่ สามารถทบทวนบทเรียนได้ ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ และพบน้อยที่สุด ได้แก่ ตัวอย่างการใช้เครื่องมือชัดเจน ค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ ดังแสดงในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษา ที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน

รายการที่ประเมิน	ความพึงพอใจ (N=๓๐)	ระดับ
๑. อธิบายเข้าใจง่าย	๔.๒๕	มาก
๒. เนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน	๔.๑๑	มาก
๓. ภาพสอดคล้องกับบทเรียน	๔.๐๒	มาก
๔. คำอธิบายเครื่องมือชัดเจน	๔.๒๗	มาก
๕. ตัวอย่างการใช้เครื่องมือชัดเจน	๔.๐๐	มาก
๖. ภาพที่นำเสนอมีความชัดเจน สวยงาม	๔.๒๗	มาก
๗. ความชัดเจนของตัวอักษร	๔.๓๓	มาก
๘. สามารถทบทวนบทเรียนได้	๔.๕๑	มากที่สุด
๙. สีของบทเรียนสอดคล้องกับภาพประกอบ	๔.๑๕	มาก
๑๐. คำอธิบายตัวอย่างง่ายต่อการฝึก	๔.๒๒	มาก
๑๑. ความสะดวกในการเรียนบทเรียน	๔.๕๒	มากที่สุด
๑๒. ความชัดเจนของปุ่มสัญลักษณ์ (ไอคอน)	๔.๑๗	มาก
๑๓. ความเหมาะสมของเนื้อหา	๔.๓๕	มาก
๑๔. ฝึกปฏิบัติได้ง่าย	๔.๑๐	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	๔.๒๓	มาก

เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลค่าค่าเฉลี่ยดังนี้

๔.๕๐ – ๕.๐๐ คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

๓.๕๐ – ๔.๔๙ คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

๒.๕๐ – ๓.๔๙ คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

๑.๕๐ – ๒.๔๙ คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

๑.๐๐ – ๑.๔๙ คะแนน หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ ๑ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตารางที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มประชากร

คะแนน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	T-test
ก่อนเรียน	๓๐	๒๒.๕	๑.๓๑	๒๕.๔๘*
หลังเรียน	๓๐	๒๙.๑๓	๐.๙๐	

จากตารางที่ ๔ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มประชากร โดยทดสอบหาความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประชากรก่อนเรียนและหลังเรียนที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนมีค่าน้อยกว่าคะแนนหลังเรียน โดยมีค่า $t = ๒๕.๔๘$ แสดงให้เห็นว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานข้อที่ ๒ แผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านผ่าน Google Classroom มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐

ตารางที่ ๕ การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ผ่าน Google Classroom

คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน (โครงการ)	E๑	คะแนนเต็ม	หลังเรียน (โครงการ)	E๒	ประสิทธิภาพ E๑/E๒
๓๐	๒๓.๕	๗๐.๖	๓๐	๘๐	๗๗.๗	๗๐.๖/๘๐

จากตารางที่ ๕ แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ คะแนนก่อนการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้าน (E๑) มีค่าเท่ากับ ๗๐.๖ และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E๒) มีค่าเท่ากับ ๗๗.๗

สมมติฐานข้อที่ ๓ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านในระดับมาก

ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน พบว่ามีค่าความพึงพอใจของภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ๔.๒๓

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑. การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านด้วยการบูรณาการการเรียนการสอนรายวิชาสารสนเทศสำหรับเยาวชนผ่าน Google Classroom เป็นการหาประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกณฑ์ ๘๐/๘๐ พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ระหว่างเรียนดีขึ้น เมื่อมีการประเมินตามเกณฑ์ในช่วงหลังเรียน พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสามารถทำผลงานได้ดีขึ้นผ่านเกณฑ์การเปรียบเทียบแบบรูปิกส์ ที่นำมาใช้ในการประเมินผลงานของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหิรัญปกรณ์ ปลื้มมะลัง และอัญชลี ทองเอม (๒๕๕๙)^๔ ที่ให้ความสำคัญกับการสอนโดยใช้รูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับกระบวนการสืบเสาะ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ อาจจะเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาหมาก่อน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านจะช่วยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันให้เรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง เพราะผู้เรียนสามารถดูและศึกษาจากสื่อการเรียนรู้ผ่าน Google Classroom จำนวนกี่ครั้ง ก็รอบกัได้ จะหยุดตรงส่วนใดก็ได้ และผู้เรียนกลุ่มนี้จะเข้าถึงครูผู้สอนได้มากขึ้น ช่วยให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนมีมากขึ้น

๒. จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันโดยผู้เรียนมีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งอาจเกิดจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนด้วยตนเองจนเกิดทักษะการจัดทำโครงงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนภรณ์ กาญจนพันธ์ (๒๕๕๙)^๕ กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ความรู้ความสามารถทางการเรียนของผู้เรียนแต่ละบุคคลที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการจัดการเรียนรู้ทั้งในด้านการศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติ ซึ่งสามารถวัดจากการสังเกต การตรวจการบ้าน เกรด หรือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัย

^๔ หิรัญปกรณ์ ปลื้มมะลัง และอัญชลี ทองเอม. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางและแบบห้องเรียนปกติ. สืบค้นจาก: <https://is.gd/0C1ODa> (๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑).

^๕ ธนภรณ์ กาญจนพันธ์, “ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา การกำกับตนเอง และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕” (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙) บทคัดย่อ.

ของหิรัญปรกรณ์ ปลื้มมะลิ่ง และอัญชลี ทองเอม (๒๕๕๙)^๖ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรู้วิชา สังคมศึกษา นักเรียนที่เรียนโดยห้องเรียนกลับทางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าที่เรียน โดยห้องเรียนปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนร้อยละ ๘๒.๘๖ ผ่านเกณฑ์โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๗๒.๙๒ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด^๗

๓. การประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนแบบห้องเรียน กลับด้านผ่านห้องเรียนออนไลน์ (Google Classroom) พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก อาจเกิดจากการจัดกิจกรรมแบบห้องเรียนกลับด้านสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ได้และเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ โดยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับ Strayer (๒๐๑๒)^๘ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบชั้นเรียนแบบกลับด้านกับชั้นเรียนตามปกติ ในวิชาสถิติในระดับเดียวกันในมหาวิทยาลัย ทำการศึกษาจากการจดบันทึก การสัมภาษณ์ และ Focus group นักเรียนในชั้นเรียนห้องเรียนกลับด้านมีความพึงพอใจในโครงสร้างของห้องเรียน เมื่อแรกเริ่มและในชั้นเรียน ผู้เรียนได้เปิดกว้างและมีส่วนร่วมมากขึ้นในการเรียนรู้แบบร่วมมือและยอมรับ นวัตกรรมการสอนแบบใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัย Marlowe (๒๐๑๒)^๙ พบว่า ในภาพรวมทั้งหมด ผู้เรียนมีความพึงพอใจกับวิธีการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน และเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้น จากการสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายของตนเองและสามารถค้นคว้าตามความสนใจของผู้เรียน ได้ในเชิงลึก และสอดคล้องกับงานวิจัยอพัชชา ช้างขวัญยืน และทิพรัตน์ สิริวิวงศ์ (๒๕๖๐)^{๑๐}

^๖ หิรัญปรกรณ์ ปลื้มมะลิ่ง และอัญชลี ทองเอม. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาสังคม ศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางและแบบห้องเรียนปกติ. สืบค้นจาก: <https://is.gd/0C1ODa> (๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑).

^๗ ทิฆานนท์ ชุมแวงวาปี และ ลัดดา ศิลาน้อย. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคห้องเรียนกลับด้านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในรายวิชาสังคมศึกษา ส ๒๑๑๐๓. สืบค้นจาก: <https://tci-thaijo.org/index.php/EDKKUJ/article/view/48473>. (๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑).

^๘ Strayer, J. F., “How learning in an inverted classroom influences cooperation, Innovation and task orientation”, *Learning Environments research*. 15, 12 (2012) pp. 171 – 193.

^๙ Marlowe, C. A., “The effect of the flipped classroom on student achievement and stress” (Master of Science Science Education Montana State University, 2012) Abstract.

^{๑๐} อพัชชา ช้างขวัญยืน และทิพรัตน์ สิริวิวงศ์. การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงาน รายวิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศชั้นพื้นฐาน สำหรับนิตยปัญญาตรี. นรศวรวิจัย ครั้งที่ ๑๒. วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ. ๑๓๔๔-๑๓๕๓. สืบค้นจาก: [so02.tci-thaijo.org/index.php/suedujournal/article/view/92235](https://tci-thaijo.org/index.php/suedujournal/article/view/92235) (๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑)

พบว่าผลการประเมินคุณภาพของแผนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงาน อยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเนื่องจากวิธีการเรียนการสอนยุคสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ วิธีการเรียนการสอน จะเน้นการพัฒนาทักษะมากกว่าความรู้ การเรียนการสอน แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นรูปแบบการเรียนหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการเรียนในศตวรรษที่ ๒๑ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมทักษะและการปฏิบัติ โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านควรให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการทำงานของตนเองมากที่สุด ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ ทำงานด้วยตนเองได้

๑.๒ ผู้สอนควรมีสื่อที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคลได้

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรนำการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเป็นการฝึกทักษะการคิดให้กับผู้เรียน

๒.๒ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านด้วยชุดกิจกรรมกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อศึกษาความแตกต่างของวิธีการสอน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการเรียนการสอน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒

บรรณานุกรม

- ทิชานนท์ ชุมแวงวาปี และ ลัดดา ศิลาน้อย. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคห้องเรียนกลับด้านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในรายวิชาสังคมศึกษา ส ๒๑๑๐๓. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑, จาก: <https://tci-thaijo.org/index.php/EDKKUJ/article/view/48473>. ๒๕๕๘.
- ธนภรณ์ กาญจนพันธ์. ผลการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา การกำกับตนเอง และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๙.
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. โครงการอบรมเชิงวิชาการ เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน Flipped Classroom. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑, จาก: <https://www.hcu.ac.th/upload/files/๒๕๖๐/Flipped%๒๐Classroom.pdf>. ๒๕๖๐.
- หิรัญภรณ์ ปลื้มมะลัง และอัญชลี ทองเฒ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางและแบบห้องเรียนปกติ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑, จาก: <https://is.gd/0C1ODa>. ๒๕๕๙.
- อพัชชา ช่างขวัญยืน และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงาน รายวิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน สำหรับนิสิตปริญญาตรี. [ออนไลน์]. นเรศวรวิจัย ครั้งที่ ๑๒. วิจัยและนวัตกรรมกับการพัฒนาประเทศ. ๑๓๔๔-๑๓๕๓. สืบค้นเมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑, จาก: so02.tcithaijo.org/index.php/suedujournal/article/view/92235. ๒๕๕๙.
- Jeremy Overmyer. **The Flipped Classroom**. [Online]. Retrieved Oct 31, 2018, From: <http://www.flippedclassroom.com>. 2014.
- Strayer, J. F. How learning in an inverted classroom influences cooperation, Innovation and task orientation. **Learning Environments research** 15, 12. (2012) 171 – 193.
- Marlowe, C. A. **The effect of the flipped classroom on student achievement and stress**. Master of Science. Science Education, Montana State University, 2012.

หลักเกณฑ์การส่งบทความเพื่อเผยแพร่ วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความเพื่อตีพิมพ์

บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ได้แก่ บทความประเภท บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ซึ่งต้องเป็นบทความที่ได้รับการกลั่นกรอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ เป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อนและ ผู้เขียนบทความอนุญาตให้หอสมุดแห่งชาติเผยแพร่บทความในรูปแบบไฟล์ดิจิทัล หากบทความไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ ทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การเตรียมต้นฉบับ

๑. เนื้อหา เป็นบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และ ศิลปวัฒนธรรม หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
๒. ควรระบุ ชื่อบทความ ชื่อผู้เขียนพร้อมตำแหน่งและสถานที่ทำงาน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ ชัดเจน
๓. บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีความยาวอย่างละไม่เกิน ๒๐๐ คำ พร้อมคำสำคัญ
๔. จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word พิมพ์ด้วยตัวอักษร THSarabunPSK ขนาด ๑๖ พ้อยต์ ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้า และใช้เลขไทยในการเขียน ยกเว้นการเขียนชื่อเฉพาะหรือการอ้างอิงที่มี แหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษให้ใช้เลขอารบิก
๕. ตั้งค่าน้ำกระดาษ ดังนี้ กระดาษกว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๒๖ ซม. ขอบบน ๒.๕ ซม. ขอบล่าง ๒.๐ ซม. ขอบซ้าย ๑.๕ ซม. และขอบขวา ๑.๕ ซม.
๖. ควรระบุหมายเลข คำบรรยาย และที่มา (ถ้ามี) ของภาพประกอบ ตาราง แผนภาพ ฯลฯ ที่ใช้ ประกอบบทความ

การอ้างอิงเอกสาร

๑. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้เชิงอรรถอ้างอิงที่แสดงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล

ตัวอย่างการเขียนเชิงอรรถอ้างอิง

ในสังคมไทย มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงพระเกียรติยศในวาระ สิ้นสุดท้าวแห่งพระชนม์ชีพที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธและพราหมณ์^๑

^๑ กรมศิลปากร, ๑๐๗ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๖๑) หน้า ๓๒.

๑.๑ เชิงอรรถสำหรับหนังสือ

๑ ชื่อผู้แต่ง, **ชื่อหนังสือ**, รายการเพิ่มเติม(ถ้ามี) (ครั้งที่พิมพ์, “ชื่อชุดหนังสือ”, อันดับที่ในชุด; สถานที่พิมพ์: ผู้พิมพ์โฆษณา, ปีที่พิมพ์) เล่มที่, หน้าที่.

ตัวอย่าง

๑ พระยาอนูมานราชชน, แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๔๙๗) หน้า ๓๐๕.

๒ Luang Boribal Buribhand and A.B. Griswold, **The Royal Monasteries and Their Significance** (“Thai Culture New Ser.”, No. 2 ; Bangkok: Fine Arts Department, 1959) p.5.

๑.๒ เชิงอรรถสำหรับวารสาร

๑ ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อบทความ”, **ชื่อวารสาร** ปีที่, ฉบับที่ (เดือน, ปีที่พิมพ์) หน้าที่.

ตัวอย่าง

๑ พวงพร ศรีสมบูรณ์, “กรมศิลปากรกับการอนุรักษ์คัมภีร์อัลกุรอาน”, **วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ** ๗, ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๑) หน้า ๔๙.

๒ Bruce G. Link and Jo C. Phelan, “Conceptualizing Stigma”, **Annual Review of Sociology**. 27 (2001) pp. 363-385.

๑.๓ เชิงอรรถสำหรับวิทยานิพนธ์

๑ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์, “ชื่อวิทยานิพนธ์” (ระดับของวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์) หน้าที่

ตัวอย่าง

๑ ณัฐกิตติ์ ศิริพงศ์ธาริน, “การขายสิทธิการแปลของสำนักพิมพ์ไทยออกต่างประเทศ” (วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐) หน้า ๑๐.

๒ Christopher Stewart, “The academic library building in the digital age: A study of new library construction and planning, design, and use of new library space” (Degree of Doctor of Education University of Pennsylvania, 2009) pp. 54.

๑.๔ เชิงอรรถสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต

๑ ผู้เขียนบทความ. **ชื่อบทความ**. วัน เดือน ปี ที่เผยแพร่. สืบค้นจาก: แหล่งข้อมูล. (วัน เดือน ปี ที่สืบค้น)

ตัวอย่าง

^๑ คอลีเยาะ วาจิ. ห้องสมุดดิจิทัล (Digital library). ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒. สืบค้นจาก: <https://www.l3nr.org/posts/296358>. (๑ เมษายน ๒๕๕๙).

๒. การอ้างอิงทำยบบทความใช้ตามรูปแบบของหอสมุดแห่งชาติกำหนด

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

๒.๑ หนังสือ

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

สุนี เลิศแสวงกิจ และ พิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: วังอักษร, ๒๕๕๖.

๒.๒ หนังสือแปล

ผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง แปลจาก แปลโดย ชื่อผู้แปล. สถานที่: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

ริซัล, โฮเซ. อันล่งละเมิดมิได้ แปลจาก Touch Me Not แปลโดย จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

๒.๓ วารสาร

ผู้เขียนบทความ. ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร ปีที่, ฉบับที่ (ปีพิมพ์) เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. ห้องสมุดสีเขียว : ห้องสมุดประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งแรกในประเทศไทย. วารสารห้องสมุด ๖๐, ๑ (๒๕๕๙) ๔๗-๕๖.

๒.๔ วิทยานิพนธ์

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์. ชื่อวิทยานิพนธ์. ระดับของวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

นงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี. สภาพห้องสมุดโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.

๒.๕ หนังสือพิมพ์

ผู้เขียนบทความ. ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์ (วัน เดือน ปี): เลขหน้า.

๒.๖ สื่ออินเทอร์เน็ต

ผู้เขียนบทความ. **ข้อบทความ**. [ประเภทของสื่อที่เข้าถึง]. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก: แหล่งข้อมูล. ปีที่เผยแพร่.

ตัวอย่าง

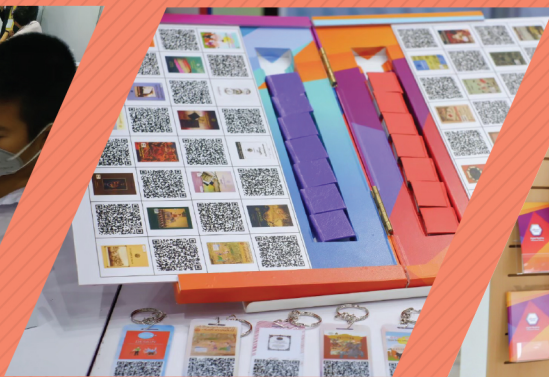
กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. **สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา Democratic Socialist Republic of Sri Lanka**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘, จาก:
<http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=11>. ๒๕๕๘.

การส่งต้นฉบับบทความ

การส่งบทความสามารถส่งผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์ของวารสารวิชาการ หอสมุดแห่งชาติที่ www.tci-thaijo.org/index.php/nlt กรณีระบบ Online Submission มีปัญหาสามารถส่งบทความในลักษณะไฟล์เอกสาร Word มาที่ E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com หรือทางไปรษณีย์ ที่กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

SMART LIBRARY

Digital Reading @National Library

Kanchanaburi

Chonburi

Suphanburi

Hatyai

Songkhla

Trang